

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Genusmönster vid friluftsutövande i Göteborg

Sofie Iderup och Linda Johansson

LGE310

Handledare: Marie Stenseke

Examinator: Bodil Jansund

Rapportnummer:

Sammanfattning

Den här uppsatsen heter *Genusmönster vid friluftsutövande i Göteborg*. Syftet med uppsatsen är att studera genusmönster vid friluftsutövande i Göteborg. Ämnet är viktigt att undersöka eftersom att utövandet av friluftsliv främjar folkhälsan. Stress och för mycket stillasittande gör idag att många människor drabbas av sjukdomar, som skulle kunna förebyggas om de utövade friluftsliv. Ojämligheter mellan kvinnor och män gör dock att alla människor inte får ta lika stor del av de möjligheter till friluftsliv som finns. Då de flesta människor bor i tätorter och det dessutom finns en ojämlikhet gällande kvinnors och mäns möjlighet till friluftsutövande, är det relevant att studera tätortsnära friluftsliv ur ett genusperspektiv.

Undersökningen är en kvantitativ fallstudie. Uppsatsens resultat grundas på analys av enkätsvar från en undersökning om friluftslivsvanor som genomförts i Göteborg. Således är friluftslivet i Göteborg det fall som studeras i den här uppsatsen. Svaren från de enkätfrågor som valts ut genom ett strategiskt urval, har sorterats utifrån om det är en kvinna eller man som svarat, samt vad respondenten svarat. Därefter har utfallet analyserats och beskrivits i uppsatsens resultat. Resultatet visar att det finns skillnader mellan mäns och kvinnors friluftslivsvanor och deras uppfattningar om friluftsliv. Kvinnor och män har olika uppfattning om vad som begränsar dem i friluftsutövandet, varför de utövar friluftsliv och vilka egenskaper de tycker är viktiga i det område de utövar friluftsliv i. Det finns alltså tydliga genusmönster vid utövandet av tätortsnära friluftsliv. Resultatet visar bland annat att kvinnor oftare är ute i naturen på vardagar än vad män är, men att män är aktiva inom fler av aktiviteterna än vad kvinnor är. Dessutom framgår det av resultatet att det är drygt 50 % av både kvinnor och män som skulle vilja ägna sig mer åt någon friluftsansaktivitet än vad de gör idag, vilket innebär att de känner sig begränsade i sitt friluftsutövande. Det som begränsar både kvinnor och män mest är att de saknar tid. Kvinnor och män har alltså delvis olika behov för att deras friluftsutövande ska bli så bra som möjligt. Denna förståelse är viktig att ha vid kommunal planering för att kvinnor och män ska få möjlighet att utöva friluftsliv på lika villkor.

Nyckelord: Friluftsliv, genus, tätortsnära friluftsliv, kommunal planering

Abstract

This paper is a quantitative case study named Outdoor recreation of urban areas viewed through a gender perspective. The intention of this paper is, by studying gender pattern in outdoor recreation practices in Gothenburg, to describe gender patterns in outdoor recreation of Swedish urban areas. This subject is important to study because of the practices of outdoor recreation forward public health. Today many people suffer from diseases caused by stress and too little exercise, which could be prevented if they practiced outdoor recreation. Not everyone has the same possibility to practice outdoor recreation because of the inequalities between women and men. Since most people live in urban areas and that there is an inequality between women and men according to their outdoor recreation possibilities, it is relevant to study outdoor recreation of urban areas viewed through a gender perspective.

This paper is a quantitative case study. The result in this paper is based on an analysis of questionnaire answers from a study about outdoor recreation habits made in Gothenburg. Therefore it is the outdoor recreation in Gothenburg that is being studied as a case in this paper. The questionnaire answers that's been chosen by a strategic selection, has been sorted out to whether a woman or a man has answered the questions, plus to what the respondent has answered. Then the outcome has been analyzed and described in the result of this paper. The result shows that there are differences between the outdoor recreation habits of men and women and in the way they view outdoor recreation. The perception of what it is that restricts them in their practice of outdoor recreation, why they practice it and what qualities they find important in their outdoor recreation practice area, differs between women and men. Thus there are pronounced gender patterns in the practice of outdoor recreation in urban areas. Among other things, the result shows that women are visiting the nature more often than men on weekdays, but men are more active within more activities than women. Moreover the result shows that there are about 50 % of both women and men that would like to practice more outdoor recreations than they do today, which means that they feel limited in their outdoor recreation practices. The biggest limitation for both women and men is the lack of time. Thus women and men have different needs in order to make their outdoor recreation practice as good as possible. To give women and men the possibility to practice outdoor recreation on equal terms and conditions, it is important to have this knowledge at municipal planning.

Key words: Outdoor life, Gender, Outdoor recreation in urban areas, Municipal planning

Förord

Det var med stor glädje och iver som vi, Sofie och Linda, flyttade till Göteborg. Vi kommer ifrån mindre orter och i storstaden Göteborg skulle vi få egen bostad, börja plugga och få nya vänner och fritidsintressen. Vi började mycket riktigt plugga båda två och idag sitter vi här och avslutar vår lärarutbildning tillsammans genom att skriva denna C-uppsats i geografi.

Vi har haft det bra under vår tid i Göteborg. Det finns många fördelar med att bo i en storstad som vi kanske har tagit för givet medan vi bott här. Kollektivtrafiken fungerar jättebra! Jodå, vi har båda suttit fast på både pendeltåg och spårvagnar, men jämfört med kollektivtrafiken i våra hemorter som går mycket sällan är förseningar på några minuter inget att tala om. Andra fördelar med storstäder är alla affärer och aktiviteter som finns att välja bland. Och så såklart möjligheten att läsa på Universitetet som finns i storstaden Göteborg. Så visst har vi haft det bra. Om det inte vore för det där med bristen på natur så skulle nästan bostadsbristen ha kunnat uppvägas av en storstads alla fördelar. Fast nu är det ju det där med bristen på natur. Låt oss förklara.

I början gick det väl bra. Stadens fördelar övervägde med god marginal. Även om längtan efter det naturliga naturmötet fanns där ända från början, gick det bra. Men ju längre tiden gått har vår längtan blivit större. När Sofie knyter på sig löparskorna vet hon att en halvtimmes spårvagnsresa väntar. Sen ska hon bara gå 10 minuter, och sen är hon i skogen. När Linda blir sugen på att gå en lång skogspromenad och sen tänker på att den närmaste naturmiljön är en offentlig park full med folk eller att resan till närmaste skog tar minst en halvtimme, så känns inte skogspromenaden lika lockande längre. Så Sofie springer i mitt i staden och andas in avgaser och Linda längtar till hemstaden där de stora skogarna ligger precis runt hörnet. Och vi båda saknar den friska luften och känslan av lugn och harmoni som naturen ger.

Vi saknar något i storstaden Göteborg. Kanske är vi inte ämnade att bo i en storstad. Faktiskt så har vi båda planer på att flytta till en mindre ort. Men det finns ju de som trivs i Göteborg och i andra städer, men som också har en naturlängtan. Vi tror att människor mår bättre om de får vistas i naturen och i kombination med fysisk aktivitet blir det ännu bättre. Därför är friluftsliv något vi tror är bra för alla människor att utöva. I den här C-uppsatsen hoppas vi kunna beskriva genusmönster i tätortsnära friluftsliv, så att både kvinnor och män i förlängningen kan få utöva så mycket friluftsliv de vill. Genom denna kulturgeografiska

undersökning vill vi förstå vad människor saknar, vad de begränsas av och vad de helst vill göra när de utövar friluftsliv i och nära tätorter. Med denna kunskap hoppas vi kunna bidra till en ökad kunskap hos de som planerar för friluftsliv i tätorter. Planeringar som främjar både kvinnors och mäns friluftsutövande främjar också deras välbefinnande.

Slutligen vill vi tacka vår handledare Marie Stenseke för det stöd vi fått under skrivprocessen. Med stort engagemang och fast hand har du guidat oss genom uppsatsskrivandet. Tack Marie! Vi vill även rikta ett tack till Bodil Jansund, som är kursansvarig.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Abstract	2
Förord	3
1. Introduktion	7
1.1 Inledning	7
1.2 Problemformulering	8
1.3 Syfte och frågeställning	8
1.4 Avgränsningar	8
1.5 Uppsatsens disposition	9
2. Friluftsliv	10
2.1 Inledning	10
2.2 Begreppet friluftsliv	10
2.3 Friluftslivets framväxt	12
2.4 Friluftsliv som en metod för att uppnå folkhälsa	13
2.5 Genus i friluftslivet	14
3. Tätortsnära friluftsliv	16
3.1 Inledning	16
3.2 Begreppet tätort	16
3.3 Naturvårdsverkets arbete för tätortsnära friluftsliv	16
4. Planering för friluftsliv	18
4.1 Inledning	18
4.2 Boverkets arbete för tätortsnära friluftsliv	18
4.2.1 Boverkets vägledning; Planera för rörelse	18
4.3 Genus och planering	19
4.4 Planering för friluftsliv i Göteborg	20
4.4.1 Tätorten Göteborg	20
4.4.2 Göteborgs översiktsplan	20
5. Metod	22
5.1 Metodval	22
5.2 Enkätundersökningen	22
5.3 Urval	22
5.4 Validitet och reliabilitet	23
5.5 Generalisering	24
6. Resultat	25

6.1 Hur ofta är kvinnor respektive män ute i naturen på sin fritid och vilka friluftaktiviteter utövar de då?	25
6.2 Vilka friluftaktiviteter är viktiga för kvinnor respektive män och vilka egenskaper vill de att området de utövar friluftsliv i ska ha?	28
6.3 Upplever män respektive kvinnor sig begränsade i sitt friluftsutövande och i så fall på vilket sätt?	33
7. Sammanfattning och diskussion.....	35
7.1 Genusmönster i Göteborgs tätortsnära friluftsliv	35
7.2 Slutdiskussion.....	36
8. Slutsats	39
Referenslista	40
Muntliga källor	42
Bilaga	43

1. Introduktion

1.1 Inledning

Det liv som många människor lever idag i Sverige är stressigt och består av mycket stillasittande, vilket kan påverka hälsan negativt. Både stillasittande och stress kan leda till ohälsa och folkhälsoinstitutet säger att "[...] hälsan i befolkningen är centralt för en hållbar samhällsutveckling och för människors välbefinnande." (Folkhälsomyndigheten 2014) För att påverka både den fysiska och den mentala hälsan kan man utöva friluftsliv. Några positiva effekter av fysisk aktivitet som utövas ute i naturen är nämligen att halten stresshormoner i blodet minskar och att både blodtryck och puls sänks. Den mentala hälsan påverkas positivt av friluftsliv genom att själva vistelsen i naturen gör människor mer harmoniska och lugna. (Svenskt friluftsliv u.å.) Med utgångspunkt i de positiva hälsoeffekterna som friluftsliv ger skrev regeringen 2012 att "Det är viktigt att använda friluftslivet och naturkontakten som en resurs i folkhälsoarbetet." (Miljödepartementet 2012, s. 29) Friluftsliv är därmed ett område som är viktigt att studera.

Urbaniseringen som har pågått i Sverige ända sedan industrialiseringen och som påbörjades på 1800-talet gör att över 80 % av Sveriges befolkning idag bor i tätorter. Även om Sverige har ett relativt lågt antal invånare per kvadratkilometer upptas marken i tätorterna till stor del av bebyggelse, vilket gör att tillgången till områden att utöva friluftsliv på ofta är begränsad där. (Ylander, H. u. å.) Därför är det relevant att studera det tätortsnära friluftslivet i och runt Göteborg som är Sveriges näst största tätort.

Göteborg och andra kommuner är ansvariga för den fysiska planeringen där det bestäms hur de markområden som ligger nära tätorter ska nyttjas. Därför har kommunerna i sin fysiska planering det yttersta ansvaret för hur mycket av den tätortsnära naturen som finns tillgänglig för invånarna. Det är viktigt att man vid kommunal planering, som påverkar det tätortsnära friluftslivet, tillgodoser alla människors behov vid friluftsutövande. I en statlig skrivelse framgår det att det finns en ojämlikhet mellan män och kvinnors förutsättningar att styra över sitt friluftsutövande och det är därför viktigt att ta hänsyn till detta vid kommunal planering. Görs detta kan friluftslivets positiva hälsoeffekter bli lika stora för både män och kvinnor. (Naturvårdsverket 2013a; Näringsdepartementet 1999, s. 98-98)

Ett område som därför är intressant att undersöka är det tätortsnära friluftslivet sett ur ett genusperspektiv. Uppsatsen kommer inte behandla allt inom ämnesområdet, utan istället verka som ett bidrag till att öka kunskapen inom ämnesområdet. Genom denna uppsats hoppas vi kunna bidra till att beslutsfattare ska kunna göra bättre kommunala planeringar som gynnar både mäns och kvinnors hälsa, genom att ge dem möjligheter att utöva det friluftsliv de önskar. Detta skulle i så fall kunna vara gynnsamt för folkhälsan i tätortsnära områden.

1.2 Problemformulering

Dagens livsstil med för mycket stillasittande och stress leder till sjukdomar och därmed hotas folkhälsan. Utövandet av friluftsliv har positiva effekter på människors hälsa, och om människor utövar friluftsliv gynnas alltså folkhälsan. Ojämligheter mellan män och kvinnor leder dock till att inte alla människor har samma möjlighet att utöva friluftsliv så som de önskar.

1.3 Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att beskriva genusmönster vid tätortsnära friluftsliv i Göteborg.

- Hur ofta är kvinnor respektive män ute i naturen på sin fritid och vilka friluftaktiviteter utövar de då?
- Vilka friluftaktiviteter är viktiga för kvinnor respektive män och vilka egenskaper vill de att området de utövar friluftsliv i ska ha?
- Upplever män respektive kvinnor sig begränsade i sitt friluftutövande och i så fall på vilket sätt?

1.4 Avgränsningar

I uppsatsen beskrivs genusmönster vid tätortsnära friluftsliv i Göteborg och fokus läggs på skillnaden mellan mäns och kvinnors utövande av friluftaktiviteter idag. En beskrivning görs av hur ofta män och kvinnor är ute i naturen på sin fritid och vilka friluftaktiviteter de utövar. Vilka friluftaktiviteter som är viktiga för kvinnor respektive män och vilka egenskaper de vill att området de utövar friluftsliv i ska ha, beskrivs också. Dessutom beskrivs hur män respektive kvinnor upplever sig begränsade i sitt friluftutövande och hur eventuella begränsningar påverkar deras hälsa.

1.5 Uppsatsens disposition

Uppsatsen är strukturerad på så sätt att bakgrund och teori presenteras i kapitel 2, 3 och 4. I kapitlen behandlas de olika innehållen både allmänt och med utgångspunkt i studieområdet Göteborg, och materialet från den enkätundersökning som har behandlats i arbetet tas upp. I kapitel 2 introduceras friluftsliv som begrepp, friluftslivets framväxt, hur friluftsliv kan fungera som en metod för att uppnå folkhälsa samt friluftsliv ur ett genusperspektiv. Därefter följer en presentation i kapitel 3 om vad tätortsnära friluftsliv innebär, en definition av begreppet tätort samt hur arbetet för det tätortsnära friluftslivet ser ut. Kapitel 4 behandlar planering för friluftsliv. En presentation av vägledningen Planera för friluftsliv görs och därefter ges en bild av hur planeringen för friluftsliv ser ut i Göteborg. Även planering av friluftsliv ur ett genusperspektiv behandlas i kapitel 4. Efter bakgrund och teori följer kapitlet om *Metod* och därefter *Resultatet* av undersökningen som är strukturerad utefter uppsatsens frågeställning. Uppsatsen avslutas med en *diskussion* och en *slutsats*.

2. Friluftsliv

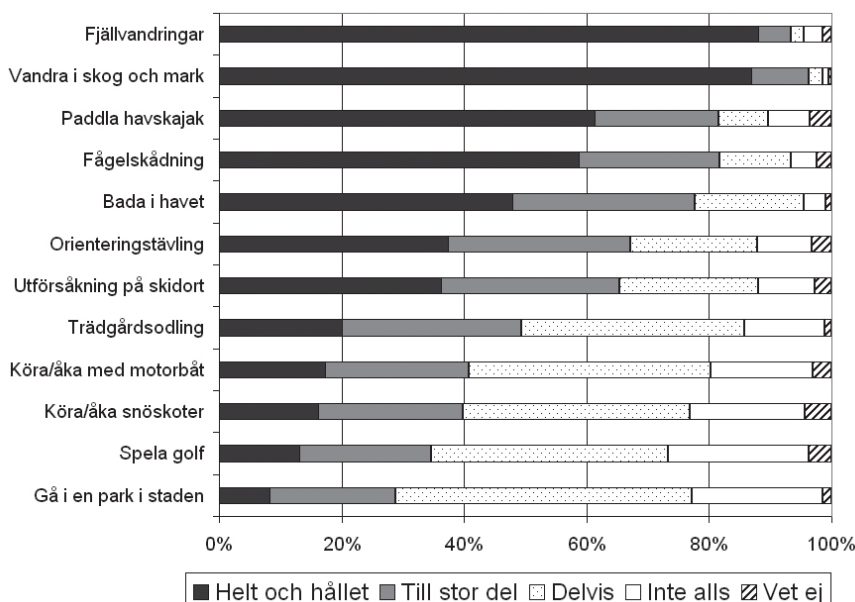
2.1 Inledning

”Friluftsliv är en angelägen fråga för regeringen och ett prioriterat politikområde.”

(Miljödepartementet 2012, s. 3) I det här kapitlet presenteras området friluftsliv. Innebörden av begreppet förklaras, friluftslivets historiska bakgrund redovisas, friluftslivets goda effekter på hälsan beskrivs och ojämlikheter mellan kvinnor och män vid utövandet av friluftsliv belyses.

2.2 Begreppet friluftsliv

I Nationalencyklopedin står det att friluftsliv är ”verksamheter ute i det fria vanl. för längre tid och i vildare natur”. (Nationalencyklopedin, 2013) Det finns dock en osäkerhet om hur ordet friluftsliv ska definieras som kan tänkas bero på att människor i allmänhet har väldigt olika åsikter om vad som är friluftsliv. Den klassiska synen på att friluftsliv innebär vistelse i vild natur är inte längre självklar för alla. Detta framgår av den nationella undersökningen *Friluftsliv i förändring*, där respondenterna tog ställning till i vilken grad de ansåg att olika aktiviteter kunde räknas som friluftsliv. Resultatet som illustreras i tabellen nedan (se Figur 2.1), visar att respondenterna har väldigt olika åsikter om vad som är friluftsliv. (Fredman, P., Karlsson, S-E., Romild, U. & Sandell, K. (red) 2008, s. 17)

Figur 2.1. Figuren visar resultatet från den nationella undersökningen, *Friluftsliv i förändring*, där respondenterna fick ange i vilken grad de anser att de olika aktiviteterna räknas som friluftsliv (Fredman, P., Karlsson, S-E., Romild, U. & Sandell, K. (red) 2008, s. 17)

Även om de flesta svenskar fortfarande betraktar traditionella friluftaktiviteter så som fjällvandring och fiske som friluftsliv, är det också många som anser att aktiviteter som till exempel att ”gå i en park” är en friluftaktivitet. Att synen på vad som är friluftsliv håller på att förändras skulle kunna tänkas bero på att andelen svenskar som bor i tätorter hela tiden ökar (Ylander, H. u. å.) och att allt fler därför utövar ett tätortsnära friluftsliv.

När Kulturdepartementet skulle genomföra en utredning, vilken 1999 resulterade i den statliga förordningen *Statens stöd till friluftsliv och främjandeorganisationer*, fanns det ingen entydig svensk definition på vad friluftsliv var, utan gruppen fick använda den officiella norska definitionen: ”Vistelse och fysisk aktivitet utomhus under fritid för att uppnå miljöombyte och naturupplevelse.”(Näringsdepartementet 1999, s. 22) Eftersom att gruppen som ledde utredningen hade som uppdrag att komma fram till hur statens stöd till friluftslivet skulle se ut, behövde de komma fram till en svensk definition av ordet friluftsliv. I rapporten står det såhär: ”Med friluftsliv avses i förordningen vistelse och fysisk aktivitet utomhus för att uppnå miljöombyte och naturupplevelse utan krav på prestation eller tävling.” (Näringsdepartementet 1999, s. 15) Tillägget som gjorts till den norska definitionen indikerar att Kulturdepartementet i denna svenska definition vill göra en åtskillnad mellan friluftsliv och idrott. De säger dock själva att det är mycket svårt att helt skilja på friluftsliv och idrott och att många aktiviteter skulle kunna betraktas som både idrott och friluftsliv. (Näringsdepartementet 1999, s. 23) I författningssamlingen som kom ut i slutet av december 2010 definierade man friluftsliv som ”vistelse utomhus i natur- eller kulturlandskapet för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling”. (SFS 2010:2008)

Förutom oenighet i hur själva begreppet friluftsliv ska definieras finns det också olika syn på hur friluftslivet som praktik ska betraktas. Man kan se friluftsliv dels som ett mål i sig och dels som en metod för att uppnå något. När friluftsliv ses som ett mål innebär att det är själva friluftslivet som är målet. Friluftslivet anses då ha ett egenvärde och naturmötet är då viktigt. (Sandell 2011, s. 16- 17) Följande citat gestaltar denna syn:

””Friluftsliv är en gång för alla det enkla livet i naturen, i skog och mark och fjäll, på de stora vidderna...” *Fridtjof Nansen*” (Isberg & Tordsson 1991, s. 1)

”Sambandet är klart: friluftsliv – ett livsbehov.”(Frohm, Rosén & Söderhorn 1975, s. 11)

””Friluftsliv är ett *helt liv* i naturen – kropp, tanke och känsla sammanflätat.” *Nils Faarlund*”
(Isberg & Tordsson 1991, s. 1)

Den andra synen på friluftsliv där det betraktas som en metod innebär att utövandet av friluftsliv är ett sätt att uppnå ett syfte, till exempel för att förbättra hälsan, skapa en fosterlandskänsla eller för att skapa gemenskap i en grupp. När det exempelvis gäller förbättring av den fysiska hälsan kan friluftaktiviteter öka muskelstyrkan, förbättra konditionen och liknande. (Sandell, K. 2011, s. 16-17) När friluftslivet är en metod är alltså friluftslivet ett verktyg för att uppnå något. Då är naturen en miljö som möjliggör till exempel förbättrad fysisk hälsa. Följande citat gestaltar denna syn på friluftslivet:

”Friluftsliv och rörelse i naturen kan ses som en alternativ kroppskultur för barn och ungdomar.” (Quennerstedt, M. Öhman, M. & Öhman, J. 2011, s. 209)

”Friluftsliv är att utnyttja naturen för rekreation och avkoppling.”(Frohm, Rosén & Söderhorn 1975, s. 9)

I den här undersökningen ses friluftslivet främst som en metod för att uppnå bättre hälsa. Denna syn beror på att uppsatsens utgångspunkt är att utövandet av friluftaktiviteter är hälsofrämjande. Friluftsliv är därmed en metod för att uppnå en god hälsa. Hur friluftsliv kan leda till en bättre hälsa beskrivs närmare i avsnitt 2.4 *Friluftsliv som en metod för att uppnå hälsa*.

2.3 Friluftslivets framväxt

Människor har alltid haft en relation till naturen eftersom att vi är en del av den. Relationen har förändrats över tid och en stor förändring skedde när industrialiseringen gradvis ledde till avfolkning av landsbygden och inflyttning till städerna. Då bytte många svenskar från utomhusarbete till inomhusarbete på industrier, och direktkontakten med naturen blev mindre vanlig för de som levde sina liv inne i städerna. (Glantz, M. Grahn, P. & Hedberg, P. 2011, s. 171; Sandell, K. & Sörlin, S. 2008, s. 13; Schantz, P. 2004, s. 15) När fler och fler svenskar bosatte sig i städerna uppstod ett behov av att uppleva kontakt med naturen på fritiden och i början på 1900-talet började det svenska friluftslivet växa fram. (Sundberg, M. & Öhman, J. 2008, s. 102) Detta bekräftas av att ordet friluftsliv kom in i Svenska akademins ordlista år 1900. (SAOL hist-databas (u.å.))

Friluftslivet och kontakten med naturen sågs under industrisamhällets framväxt som en motvikt mot det onaturliga och mekaniserade livet i städerna. De som först ägnade sig åt friluftsliv var välbeställda män som främst företog sig aktiviteter i alpin miljö. Uppfattningen om att livet i städerna var ohälsosamt och tärde på människors hälsa spreds och så småningom började även män och kvinnor från andra samhällsklasser att utöva friluftsliv. (Sundberg, M. & Öhman, J. 2008, s. 102, 109; Sandell, K. & Sörlin, S. 2008, s. 12)

2.4 Friluftsliv som en metod för att uppnå folkhälsa

Som sagts tidigare kan friluftsliv både ses som en metod och som ett mål och den här uppsatsen utgår främst ifrån det tidigare synsättet. Under den här rubriken presenteras hur friluftsliv kan vara en metod för att uppnå folkhälsa. Ett citat från en regeringsproposition illustrerar detta:

”Att upprätthålla goda förutsättningar för friluftsliv är ett relativt billigt sätt för samhället att investera i en god folkhälsa.[...] Detta ligger i linje med viljan att prioritera förebyggande hälsovård.” (Socialdepartementet 2002, s. 80)

Ett stillasittande liv ökar risken för en rad olika sjukdomar. Idag blir svenskar äldre än någonsin, men vi är samtidigt sjuka en större del av våra liv än tidigare. De sjukdomar som ökar mest är de som antingen beror på stress (psykiska åkommor och värk) eller stillasittande (välfärdssjukdomar som t.ex. fetma och diabetes). (Miljödepartementet 2012, s. 5) Miljödepartementet säger att: ”Fysisk aktivitet och avkoppling ska stärka folkhälsan.” (Miljödepartementet 2012, s. 5) Genom att utöva friluftsliv kan risken för ohälsa minska – både fysisk och psykisk sådan. Men varför är friluftsliv så bra för hälsan? Spelar det verkligen roll ifall man promenerar i skogen eller på ett löpband? Enligt organisationen Svenskt friluftsliv spelar det absolut roll. Den fysiska ansträngningen vid en promenad blir i och för sig samma oavsett om man går på ett löpband eller i skogen. Vistelsen i skogen har dock positiva effekter som träning på ett gym eller hemma framför tv:n inte har. Efter enbart 4-5 minuter i skogen går pulsen ner, blodtrycket sjunker och halten stresshormoner i kroppen minskar. En majoritet av svenskarna känner sig både harmoniska och avspända när de vistas i naturen och många upplever också att de när de är i naturen får kontakt med tillvarons sammanhang. Detta har positiva effekter på både den fysiska och den mentala hälsan genom

minskad risk för de sjukdomar som kan vara en effekt av just högt blodtryck, hög puls och stress. (Svenskt friluftsliv (u. å.))

Även Björn Lindgren, professor vid Lunds universitet, säger att det är klarlagt att utövandet av friluftsliv har positiva hälsoeffekter både mentalt och fysiskt. Lindgren talar också om de ekonomiska vinster som man skulle kunna uppnå om människor motionerar regelbundet. (Lindgren, B. 2007) I en artikel i *Socialmedicinsk tidskrift* diskuterar även Lars Axel Hagberg friluftsliv och att det lönar sig rent ekonomiskt att satsa på detta för att förbättra befolkningens hälsa. Hagberg säger att satsningar på friluftsliv troligen är av minst lika stort ekonomiskt värde som andra satsningar som samhället gör för att främja befolkningens hälsa, men att människors vistelse i skogen är något som inte helt och fullt går att sätta något värde på. Han säger att det trots detta omätbara värde går att dra slutsatsen att ”satsningar på ökat friluftsliv bör göras inom stora grupper i samhället”, för att öka befolkningens välmående. (Hagberg, LA. 2012)

2.5 Genus i friluftslivet

Utövandet av friluftsliv ger flera positiva effekter, både för den mentala och fysiska hälsan, vilket bidrar till en god folkhälsa. I friluftspolitikerna finns det ett generellt mål som syftar till att ge människor möjlighet till att utöva friluftsliv, som ska baseras på allemansrätten, och möjlighet till vistande i naturen. Målet grundas på att alla människor ska kunna få uppleva naturen, känna gemenskap och välbefinnande samt öka sin kunskap om naturen och miljön. (Miljödepartementet 2012, s. 5) Friluftsliv är alltså något som alla människor ska ha möjlighet till att utöva, men dessa möjligheter ser inte likadana ut för män och kvinnor bland annat på grund av att den typ av motion som människor väljer att ägna sig åt är kopplat till bland annat ålder och kön. Detta gör att inte alla individer har eller upplever samma valmöjligheter. Till exempel är olika motionsaktiviteter, så som skogspromenader och skidåkning, tydligt kopplade till vilken social position och vilket kön som individen har. Att reducera ojämlikheterna som finns mellan kvinnor och män är ett prioriterat område i arbetet för en bättre folkhälsa. Reduceras dessa ojämlikheter kan friluftsliv i en högre grad främja folkhälsan. (Näringsdepartementet, 1999, s. 97-98) ”Om friluftslivet skall bli en betydande folkhälsofaktor och bidra till att minska ojämlikheten i hälsa måste förutsättningarna och möjligheterna göras jämlika.” (Näringsdepartementet, 1999, s. 97-98)

Det finns alltså en ojämlikhet vid utövandet av friluftsliv mellan män och kvinnor och denna ojämlikhet måste försvinna. Trots detta har nästan ingen forskning gjorts om svenskt friluftsliv ur ett genusperspektiv. Anna-Lena Haraldsson har dock gjort en studie, *Könstraditioner och det "nya" friluftslivet*, där hon beskriver genusmönster i svenskt friluftsliv. Enkätsvaren som Haraldsson använt i sin studie kommer från en enkätundersökning, Friluftsliv 2007. I studien framgår det att de vanligaste aktiviteterna som människor utövar på sin fritid är; gå nöjes- och motionspromenad, arbeta i trädgård, cykla på vägar, ströva i skog och mark, solbada, bada utomhus i sjö/hav och ha picknick eller grilla i naturen. Större delen av dem som uppgav att de har utövat någon eller några av dessa aktiviteter det senaste året, var kvinnor. (Haraldsson, A-L. 2012, s. 9) Aktiviteter som kräver större fysisk ansträngning och/eller kräver mer utrustning än de ovan nämnda aktiviteterna, utövas av en större andel män än kvinnor. Exempel på sådana aktiviteter är jogga/terrängspringa och fiska. (Haraldsson, A-L. 2012, s. 10)

De aktiviteter som respondenterna utövar ofta på vardagar är inte alltid de aktiviteter som de anser är viktigast för dem. Nöjes- och motionspromenader är en aktivitet som 70 % av respondenterna utövar på vardagar, men det är bara hälften av dessa som anser att detta är en viktig aktivitet. Det är exempelvis så att av dem som går nöjes- och motionspromenader och anser att detta är en viktig aktivitet, är andelen kvinnor större än män. En aktivitet som störst andel män anser är viktig är exempelvis golf, men det är inte så många män (eller kvinnor) som utövar aktiviteten. Det finns alltså en diskrepans mellan vilka aktiviteter som respondenterna anser är viktigast och vilka de utövar. Det är dock ändå så att de aktiviteter som kvinnor anser är viktigast domineras av kvinnor, och de aktiviteter som män anser är viktigast domineras av män. (Haraldsson, A-L. 2012, s. 10-11)

Resultatet av enkätundersökningen visar att det traditionella mönstret där olika friluftaktiviteter ses som manliga respektive kvinnliga fortfarande kan urskiljas. (Haraldsson, A-L. 2012, s. 15) Enligt det traditionella mönstret anses aktiviteter som är mer fysiskt ansträngande som mer maskulina. Exempel på sådana aktiviteter är vildmarksliv, fiske och jakt. (Emmelin, L. Fredman, P. Jensen Lisberg, E. Sandell, K. 2010, s. 158-159) Fördelningen mellan hur mycket friluftaktiviteter som kvinnor respektive män utövar varierar beroende på de olika aktiviteterna, men man kan ändå se ett mönster som säger att det är fler män än kvinnor som utövar friluftaktiviteter. (Haraldsson, A-L. 2012, s. 28)

3. Tätortsnära friluftsliv

3.1 Inledning

Friluftsliv nära tätorter brukar benämnas tätortsnära friluftsliv. Tätortsnära friluftsliv utövas huvudsakligen av de människor som bor i eller kring den aktuella tätorten och eftersom att 85 % av Sveriges befolkning bor i tätorter är det denna typ av friluftsliv som de allra flesta svenskar utövar. Ett klargörande av vad som utmärker tätortsnära friluftsliv är viktigt för att man ska kunna ta hänsyn till och underlätta utövandet av detta. Med andra ord behöver man, för att underlätta människor utövande av friluftsliv nära tätorter, förstå vad, när och hur människor i tätorter utövar friluftsliv. (Fredman, P. Stenseke, M. Sandell, K. & Mossing, A. 2013, s. 131 & 135) I det här kapitlet presenteras begreppet tätort och hur arbetet för att främja tätortsnära friluftsliv ser ut.

3.2 Begreppet tätort

För att förstå vad tätortsnära friluftsliv är behöver man veta vad som menas med en tätort. En tätort är en ort med minst 200 invånare och där det är högst 200 meter mellan husen. När man bedömer ifall en ort är eller inte är en tätort tas ingen hänsyn till kommun- eller länsgränser. (SNA 2010) SCB genomför tätortsavgränsningar vart femte år, vilket innebär att de vart femte år kartlägger hur många tätorter det finns i Sverige, var de ligger och hur stor landareal de upptar. Vid tätortsavgränsningen som gjordes 2010 fanns det 1956 tätorter i Sverige och de täckte 1,3 % av landets areal. 2010 bodde 85 % av befolkningen i tätorter vilket var en ökning jämfört med år 2005. (SCB 2011) Denna urbanisering har pågått i Sverige sedan början av 1800-talet. (Ylander, H. u. å.)

3.3 Naturvårdsverkets arbete för tätortsnära friluftsliv

På naturvårdsverkets hemsida säger man att satsningar på tätortsnära natur är viktigt då denna annars riskerar att konkurreras ut av andra samhällsintressen. Naturvårdsverkets mål kopplade till tätortsnära friluftsliv är att:

- ”stärka den tätortsnära naturens ställning när det gäller friluftsliv och biologisk mångfald i förhållande till annan användning av mark och vatten, särskilt i större städer
- verka för att det finns tillräckligt med attraktiv mark för friluftsliv i och nära tätorter
- öka tillgängligheten till den tätortsnära naturen”. (Naturvårdsverket 2013d)

En viktig utgångspunkt i Naturvårdsverkets arbete för att bevara och utveckla det svenska friluftslivet har varit regeringens skrivelse, *En samlad naturvårdspolitik*. I skrivelsen lyfter regeringen fram områden som anses vara viktiga för den framtida naturvårdspolitiken och friluftsliv anses vara ett sådant område. Anledningen till att satsningar på friluftslivet är viktiga sägs vara de goda hälsoeffekter utövandet av friluftsliv ger. Argument för detta liknande de som angivits ovan (se avsnitt 2.4) läggs fram av regeringen. Eftersom att friluftsliv är hälsofrämjande säger regeringen att en viktig uppgift för Naturvårdsverket är att se till att det finns tillräckligt mycket tillgänglig mark och vatten som lämpar sig för friluftsliv nära tätorter. Att just tätortsnära natur är viktig för friluftslivet motiveras såhär: ”Tätortsnära områden med attraktiv natur för friluftsliv bör avsättas som natur- eller kulturresevat eftersom grönområden som ligger nära där människor bor har ett särskilt värde för friluftsliv just därför att de kan nyttjas ofta och av många.” (Miljödepartementet 2001)

År 2010 gav regeringen ut propositionen *Framtidens friluftsliv*. Liksom i skrivelsen från 2001, uttrycks vikten av att den tätortsnära naturen värnas och motiveringen är bland annat att en stor andel av Sveriges befolkning bor i tätorter. I propositionen föreslås tio mål som ska gälla för det svenska friluftslivet. (Miljödepartementet 2010) Dessa måls slutgiltiga formulering fastslogs av regeringen 2012 och ett av målen är: ”Det finns attraktiv tätortsnära natur för friluftslivet. Det innebär att befolkningen har tillgång till grönområden och ett tätortsnära landskap med höga friluftsliv-, natur- och kulturmiljövärden.” (Naturvårdsverket 2013b) (se även avsnitt 4.2)

Naturvårdsverket säger att det är många olika aktörer i samhället som arbetar med frågor som rör tätortsnära friluftsliv. Förutom de myndigheter och organisationer som kan påverka utvecklingen av det tätortsnära friluftslivet har även kommunerna ett mycket stort ansvar när det gäller den tätortsnära naturen. Kommunerna är de som ansvarar för planeringen av hur marken i området ska användas, och de beslut de tar påverkar den tätortsnära miljön. För att ge stöd till kommunerna håller Naturvårdsverket på att ta fram ett vägledningsmaterial som kommunerna ska kunna använda sig av vid framtagandet av en friluftslivsplan. Projektet är i full gång och just nu (hösten 2013) görs försök i två kommuner. Analys av dessa försök beräknas kunna ske i oktober 2014 och då kan också framtagandet av själva vägledningsmaterialet ske. (Naturvårdsverket 2013a; Naturvårdsverket 2013c)

4. Planering för friluftsliv

4.1 Inledning

I det här kapitlet presenteras planering för tätortsnära friluftsliv. Arbete för att främja tätortsnära friluftsliv beskrivs och planering av tätortsnära friluftsliv belyses ur ett genusperspektiv. Dessutom beskrivs planering i tätorten Göteborg med tyngdpunkt på hur arbetet för friluftsliv i kommunen ser ut.

4.2 Boverkets arbete för tätortsnära friluftsliv

Boverket ansvarar för frågor som rör fysisk planering och hushållning med mark- och vattenområden (Boverket 2013a) och har därför ansvaret för ett projekt som syftar till att samordna arbetet för samhällsplanering som främjar människors utövande av fysisk aktivitet i vardagen. (Boverket 2013b) I detta uppdrag ingår det att samordna arbetet för att uppnå friluftspolitikens femte mål: ”Det finns attraktiv tätortsnära natur för friluftslivet. Det innebär att befolkningen har tillgång till grönområden och ett tätortsnära landskap med höga friluftsliv-, natur- och kulturmiljövärden.” (se även avsnitt 3.3) (Naturvårdsverket 2013b)

4.2.1 Boverkets vägledning; Planera för rörelse

Boverket har tagit fram ett vägledande material som (bland annat) ska kunna användas av dem som arbetar med friluftslivsfrågor i svenska kommuner. Vägledningen heter *Planera för rörelse*. Den ska ge förståelse för hur samhällsplanering påverkar människors fysiska aktivitet och hur kommuners planering av den fysiska miljön kan göras på rätt sätt för att främja utövandet av fysisk aktivitet, till exempel friluftslivsutövande. På så vis kan kommunerna få vägledning i hur markområden kan nyttjas för att värdefulla egenskaper för friluftslivsutövande inte ska gå till spillo. (Boverket 2013c, s. 6) Områdets betydelse för friluftslivet illustreras bland annat i miljöbalken, 6 §.

”6 § Mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter skall särskilt beaktas.”

(SFS 1998:808)

För att skydda mark- och vattenområden, särskilt i och nära tätorter, uttrycks det i vägledningen att en möjlighet för kommunerna är att inrätta olika slags områdesskydd, exempelvis kommunala naturreservat. Detta har blivit en allt mer vanlig åtgärd i svenska kommuner idag. En annan åtgärd är att en kommun kan ingå miljöfrämjande avtal med privatpersoner som äger mark som är av intresse för friluftslivsutövande. (Boverket 2013c, s. 34)

Vägledningen beskriver hur en genomtänkt fysisk planering kan främja utövandet av fysiska aktiviteter i allmänhet. Extra fokus läggs dock på de fyra aktivitetsgrupperna gång, cykling, lek och friluftsliv. (Boverket 2013c, s. 41) Av denna anledning ägnas ett helt avsnitt i vägledningen åt planering som gynnar utövande av friluftsliv. Enligt detta avsnitt finns det mycket fin natur som lämpar sig för utövandet av friluftsliv runt många av Sveriges nästan 2000 tätorter. Vilken tätortsnära natur som anses kunna brukas för tätortsnära friluftsliv och därmed är intressant vid den kommunala planeringen för friluftsliv utreds lokalt. Eftersom att utövandet av friluftsliv minskar ju längre bort grönområden ligger så bör naturområden för friluftsliv ligga inom ”rimligt avstånd” från människors bostäder. Vidare säger man att många kommuner tar fram planer där planering för friluftsliv ingår, men att det på många håll ändå sker exploatering. Detta sker bland annat genom byggandet av bostäder på markområden som är värdefulla för ett tätortsnära friluftsliv. För att undvika detta och för att på lång sikt säkra tillgången på tätortsnära natur som är lämplig för friluftsliv, bör kommuner använda sig av områdesskydd enligt miljöbalken. ”Att säkra, utveckla och nyskapa kvaliteterna i den tätortsnära naturen kräver ett långsiktigt och strategiskt arbete från den fysiska planeringen, via genomförande till förvaltning och bruk. Det gäller att upprätta mål för vad kommunen vill uppnå med olika delar av det tätortsnära landskapet och ha en strategi för hur man ska nå dit över tiden.” (Boverket 2013c, s. 56-57)

4.3 Genus och planering

Det finns olika begränsningar som gör att kvinnor utövar friluftaktiviteter i mindre utsträckning än män. Sådana begränsningar är främst känslan av otrygghet och rädsla för att på något sätt bli överfallen. Det är därför viktigt att vid fysisk planering av friluftsliv ta hänsyn till detta. (Emmelin, L. Fredman, P. Lisberg Jensen E. & Sandell K. 2010, s. 158-159) Vid planering kan kunskapen om kvinnors och mäns aktivitetsmönster bidra till hur och var områden kan prioriteras, exempelvis är fler kvinnor än män aktiva i friluftsliv i närområden

och kvinnor vill i högre grad än män ha iordningsställda rekreativmiljöer. (Haraldsson, A-L. 2012, s. 32)

Den fysiska planeringen på kommunal nivå påverkar män och kvinnor på olika sätt. Trots detta är genusperspektivets integration i planeringen långsam. Om genusperspektivet integrerades än mer skulle det kunna bidra till fler planeringslösningar som gynnar jämställdheten. (Forsberg, G. 2003, s. 55-56)

4.4 Planering för friluftsliv i Göteborg

4.4.1 Tätorten Göteborg

Göteborg är Sveriges näst största tätort och enligt SCB ökade antalet invånare mellan år 2005 och 2010 från 510 491 personer till 549 839 personer, vilket motsvarar en ökning på 7,7 %. På Göteborg Stads hemsida kan man följa hur stor befolkningsökningen är varje kvartal och befolkningsökningen tredje kvartalet 2013 uppgick till 2897 personer. Antalet invånare efter denna ökning var 532 240, vilket är mindre än vad SCBs beräkning visar. Denna diskrepans kan tänkas bero på att SCB inte tar hänsyn till kommungränser vid sin mätning utan enbart ser till gränsen för var tätorten Göteborg enligt ovanstående definition slutar. Oberoende av de exakta siffrorna har Göteborg vuxit som tätort från att år 1800 ha 12 800 invånare, till att idag ha över en halv miljon invånare. (Ylander, H. u. å.; Göteborgs Stad 2013; SCB 2011) Göteborg är alltså med sitt relativt stora invånarantal en tätort där olika intressen konkurrerar om den tätortsnära naturen, vilket gör att den fysiska planeringen av tätortsnära naturområden i hög grad påverkar invånarnas möjlighet att utöva friluftsliv. (Miljödepartementet 2010, s. 30)

4.4.2 Göteborgs översiktsplan

Kommunernas översiktsplaner anger hur utveckling av bebyggelse ska ske. Göteborg Stads översiktsplan utgår bland annat ifrån Miljöbalken 3 kap. 6 §, vilken citerats ovan under (se avsnitt 4.1.1). I översiktsplanen beskrivs områden som är av riksintresse för friluftsliv vilket innebär att dessa områden ska, på grund av deras friluftsvärden, tas extra hänsyn till. Områdena i översiktsplanen är baserade på en tidigare plan, Områden av riksintresse för friluftsliv, som gjordes av länsstyrelsen år 1987. Där presenteras ett antal områden i Göteborg som anses vara av riksintresse för friluftslivet. (Stadsbyggnadskontoret 2009b, s. 34)

I översiktsplanen har Göteborg delats in i sju delar; centrala Göteborg - innerstaden, centrala Göteborg – förnyelseområden, mellanstaden, ytterstaden - framtida utvecklingsområden, kustnära områden och skärgården, storindustri - hamn och logistik samt naturområden. Indelningen av områdena är kopplat till deras geografiska placering. För varje område har man beskrivit vilka väsentliga huvudinriktningar från översiktsplanen som gäller just för det området. (Stadsbyggnadskontoret 2009a, s.111) En av inriktningarna i området centrala Göteborg – förnyelseområden, säger att ”Nya bostäder ska ha god tillgång till bostadnära grönytor med tillfredsställande kvaliteter.” Ytterligare en inriktning som har anknytning till friluftsliv är den gällande Ytterstaden- framtida utvecklingsområden, som säger att ”Hänsyn ska tas till värdefull natur- och kulturmiljö vid all ny bebyggelse och infrastruktur.” Göteborg Stad hänvisar här till regeringens skrivelse *En samlad naturvårdspolitik*. Där står det att friluftsliv ofta anses tillhöra natur- och kulturupplevelser och att kulturvärden är väsentliga och utgör en kvalitet för friluftslivet. Kultur- och naturmiljön går inte att särskilja. (Stadsbyggnadskontoret 2009a, s. 73, 114, 118, 120)

5. Metod

5.1 Metodval

Den här undersökningen är en kvantitativ fallstudie. Uppsatsens syfte är av en beskrivande karaktär, vilket är utmärkande för en kvantitativ studie. Undersökningens syfte är att beskriva ett fenomen - genusmönster i det tätortsnära friluftslivet i Göteborg. (Esaiasson P. et al. 2012, s. 199) Anledningen till att vi valt att studera friluftslivet i Göteborg är att vi är intresserade av tätortsnära friluftsliv ur ett genusperspektiv och det fanns en enkätundersökning gjord i Göteborg som var lämplig att studera för att undersöka detta ämnesområde. Undersökningen är kvantitativ i den bemärkelsen att vi har sammanfattat och beskrivit en större mängd datamaterial genom att bland annat göra uni- och bivariata analyser för att hitta och se mönster. Fördelen med denna metod är att den har gett oss en bred överblick av ämnet, vilket vi inte hade fått om vi gjort en kvalitativ studie. (Elldér, E. 2013) Vid bearbetningen av materialet har vi använt oss av en deskriptiv statistisk metod för att beskriva vårt resultat. Vi har bearbetat rådatan från enkätundersökningen i Excel, och räknat ut hur många män respektive kvinnor som angett de olika svarsalternativen för de utvalda frågor som beskrivs närmare nedan (se avsnitt 5.3). Med den deskriptiva statistik vi fått fram visar och beskriver vi resultatet med hjälp av tabeller och diagram (Patel R. & Davidson B. 2003, s.109).

5.2 Enkätundersökningen

Enkätundersökningen, *En studie om fritidsaktivitet och naturupplevelser*, genomförd av Mittuniversitetet där Ulla Romild var projektledare, studeras i den här uppsatsen (se bilaga 1). Den består av 56 frågor och har besvarats av 170 personer varav 90 är kvinnor och 76 är män. Resterande respondenter uppgav inte om de var män eller kvinnor, och deras svar på övriga frågor har därför inte kunnat användas i den här undersökningen. Enkätundersökningen är, med undantag för frågorna som gäller Delsjöområdet, likadan som enkätundersökningen *Friluftsliv 2007*. Det är den som ligger till grund för Anna-Lena Haraldssons studie *Könstraditioner och det "nya" friluftslivet*.

5.3 Urval

Den här uppsatsens resultat baseras på 9 av de 56 frågor som finns i den enkätundersökning som ligger till grund för den här uppsatsen, vilken beskrivits ovan (se avsnitt 5.2). Frågorna har tagits fram genom ett strategiskt urval, (Esaiasson P. et al. 2012, s. 102) där fokus legat på att beskriva genusmönster som kan vara intressanta för planerare att veta när de planerar för

friluftsliv i tätorter. Därför har frågor som beskriver grundläggande mönster i friluftslivet valts ut, exempelvis hur ofta respondenterna är ute i naturen, vilka aktiviteter de utövar och hur ofta de utövar dem. Genom att analysera detta ur ett genusperspektiv kan en grundläggande förståelse av hur kvinnor respektive män utövar friluftsliv fås. Frågor som beskriver vad som begränsar respondenterna har valts ut, då det skulle vara intressant för kommunala planerare att veta hur de kan förbättra det tätortsnära området kring Göteborg. Dessutom har en fråga gällande trygghetskänsla och friluftsliv valts ut. Anledningen till detta är att frågor om trygghet vid utomhusvistelse i och nära tätorter är en ständigt aktuell fråga och något som skulle kunna påverka, framförallt kvinnors, friluftsutövande. De utvalda frågorna har sedan fått ligga till grund för uppsatsens resultat och på så vis besvaras frågeställningen. Resultatet beskriver därmed hur ofta kvinnor och män är ute i naturen på sin fritid och vilka friluftaktiviteter de utövar. Det beskriver också vilka friluftaktiviteter som är viktiga för kvinnor respektive män och vilka egenskaper de vill att området de utövar friluftsliv i ska ha. Slutligen beskrivs om män respektive kvinnor upplever sig begränsade i sitt friluftsutövande och i så fall på vilket sätt samt hur eventuella begränsningar påverkar deras hälsa.

5.4 Validitet och reliabilitet

Under bearbetningen av rådatan från enkätundersökningen kunde inte all data användas. Vissa svar kunde inte tas med i beräkningarna, antingen för att det inte fanns något angivet svar på frågan eller för att kodningen inte gick att tolka. Exempelvis kodades kvinna som 1 och man som 0, vilket gjorde att det inte gick att utläsa vilket kön kodsiffran 498 innebar. På grund av dessa bortfall kan validiteten av vårt arbete påverkas negativt. Validiteten kunde ha varit högre om fler svar från rådatan hade funnits som hade kunnat bidra till vårt resultat. (Denscombe, M. 2009, s. 425)

Det material som vi har använt i undersökningen är bland annat upprättat av myndigheter så som Naturvårdverket och Boverket. Sådant material kan betraktas som tillförlitligt, vilket stärker reliabiliteten i arbetet. Reliabiliteten kan dock ha påverkats av hur frågorna i enkätundersökningen är ställda. Exempelvis har flera av frågorna ett mittalternativ som respondenterna kunde besvara med alternativ så som *varken eller* och *vet ej*. Till exempel har fråga nr 32 ett *varken eller* alternativ. Att använda sådana svarsalternativ gör att svarsfrekvensen minskar, vilket ger ett lägre resultat än om respondenterna varit tvungna att faktiskt svara ja eller nej. Detta gör att felvärdet i vår undersökning ökar. (Patel R. &

Davidson B. 2003, s.100-101) Något annat som också gör att felvärdet ökar är att inte alla svarsalternativ i fråga nr 32 i finns kodade och de har därmed inte heller kunnat tas med i vårt resultat. Även om vissa svarsalternativ med skalor, som exempelvis fråga 39, kan vara något svåra att fylla i, så är frågorna i relation till svarsalternativen tydliga, vilket gör att reliabiliteten i arbetet stärks. (Patel R. & Davidson B. 2003, s.102)

5.5 Generalisering

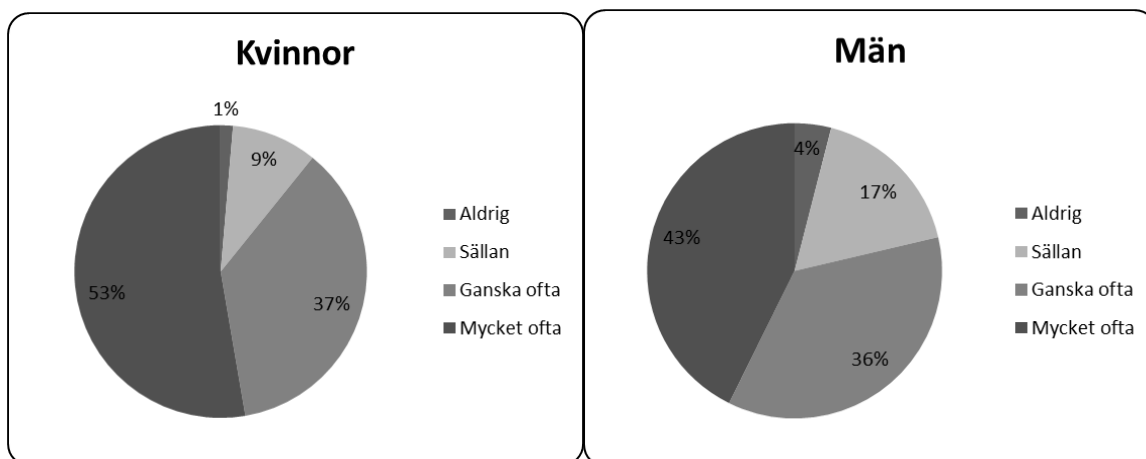
Både validiteten och reliabiliteten skulle alltså kunna ha varit bättre om enkätundersökningen vi utgår ifrån hade besvarats av fler respondenter och om frågornas formuleringar hade varit mer genomtänkta. Utifrån detta faktum kan vi konstatera att generaliserbarheten av vår undersökning inte är så bra som den hade kunnat vara om reliabiliteten och validiteten hade varit än bättre. Att undersökningen är en fallstudie gör också att möjligheten att generalisera resultatet kan ifrågasättas.

Genom att kartlägga människors friluftsliv i en viss ort kan man förstå hur det tätortsnära friluftslivet kring den orten ser ut. Det är detta som görs i den här studien när material från en enkätundersökning som lämnats ut till invånare i och kring Göteborgs analyseras. Genom att göra detta borde ett mönster av det tätortsnära friluftslivet i Göteborg kunna anas. Vår undersökning är gjord i Göteborg på ett begränsat antal personer och respondenterna berättar om sitt friluftsutövande för en begränsad period, närmare bestämt om deras friluftsvanor det senaste året. För att kunna säkerställa att de resultat vi fått fram är representativa för andra tätortsnära områden, skulle liknande studier behöva göras i andra tätortsnära områden. Trots detta anser vi ändå att vår fallstudie kan generaliseras till liknande fall. I ett område som liknar Göteborg både geografiskt och vad gäller populationens struktur kan våra resultat anses giltiga. Ju mer lik en viss tätort är Göteborg gällande de två nyss nämnda faktorerna, desto säkrare kan man vara på att den här undersökningens resultat kan appliceras på just den tätorten. (Esaiasson, P. Gilljam, M. Oscarsson, H. & Wängnerud, L. 2012, s. 159)

6. Resultat

I det här kapitlet presenteras undersökningens resultat i direkt anslutning till frågeställningen. Första avsnittet (se avsnitt 6.1) behandlar den första delen av den tredelade frågeställningen. För att besvara frågeställningen i detta avsnitt har fråga nummer 5 och 10 från enkätundersökningen (se bilaga 1) använts. Andra avsnittet (se avsnitt 6.2) behandlar den andra delen av den tredelade frågeställningen. För att besvara frågeställningen i detta avsnitt har fråga nummer 11, 12 och 32 från enkätundersökningen använts. Tredje avsnittet (se avsnitt 6.3) behandlar den tredje delen av den tredelade frågeställningen. För att besvara frågeställningen i detta avsnitt har fråga nummer 16, 17, 39 och 41 från enkätundersökningen använts.

6.1 Hur ofta är kvinnor respektive män ute i naturen på sin fritid och vilka friluftaktiviteter utövar de då?

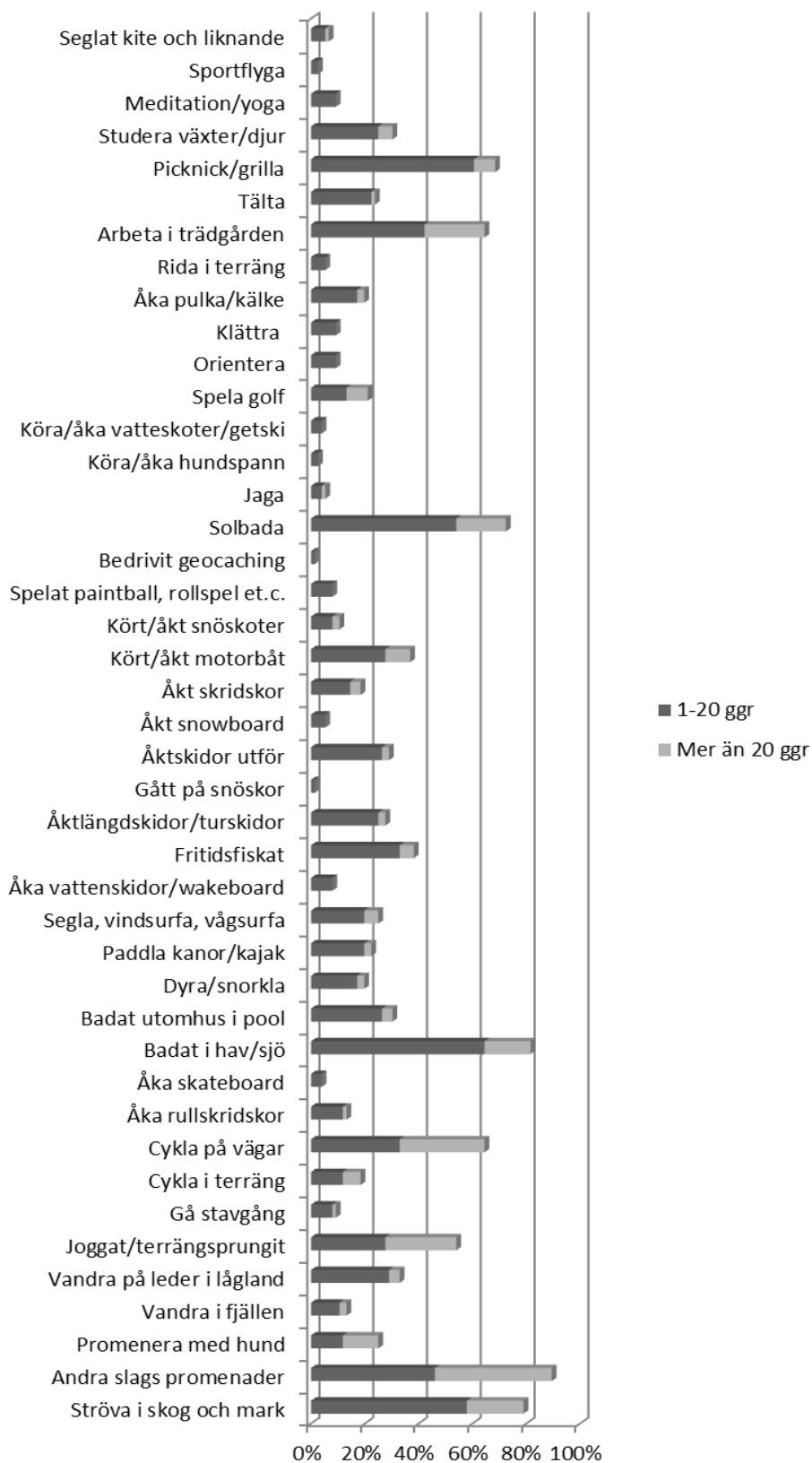

Figur 6.1 och 6.2. Figurerna visar hur ofta kvinnor och män är ute i naturen på vardagar.

Cirkeldiagrammen (se Figur 6.1 och 6.2) visar att det är fler kvinnor än män som är i skogen ganska ofta eller mycket ofta, medan det är fler män än kvinnor som är ute i naturen sällan eller aldrig.

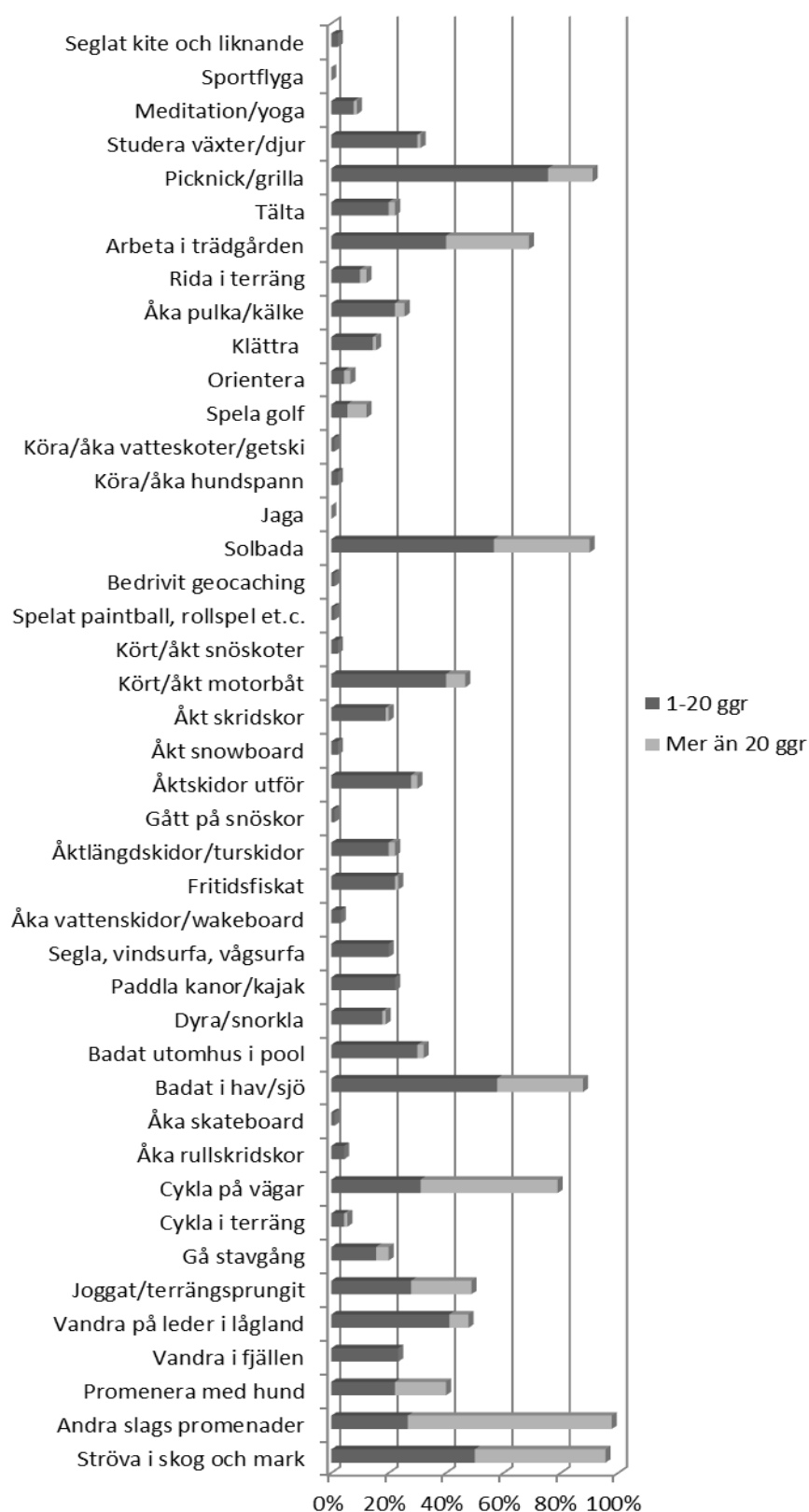
I stapeldiagrammen nedan (se Figur 6.3 och 6.4) kan man utläsa hur många procent av männen och kvinnorna som har utövat de olika aktiviteterna under det senaste året, uppdelat på om de uppgett att de utfört aktiviteten 1-20 gånger eller 20 gånger eller mer.

Män

Figur 6.5. Figuren visar hur många procent av männen som har utövat olika aktiviteter under det senaste året.

Kvinnor

Figur 6.6. Figuren visar hur många procent av kvinnorna som har utövat olika aktiviteter under det senaste året.

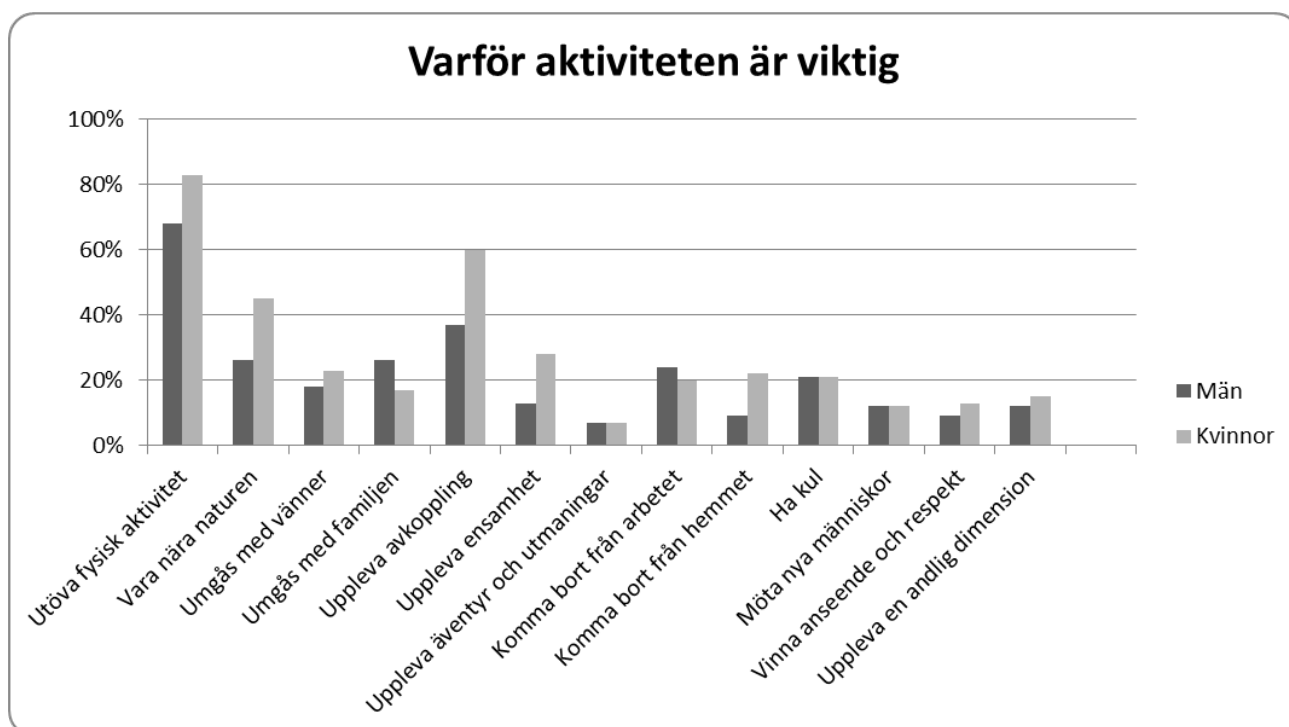
I diagrammen (se Figur 6.5 och 6.6) kan man se att de aktiviteter som 80 % eller fler av respondenterna har utövat det senaste året skiljer sig mellan män och kvinnor. Bland männen är det bara *andra sorters promenader* och *badat i hav/sjö*, medan det bland kvinnorna är de två nyss nämnda aktiviteterna, men också *ströva i skog och mark*, *solbada* och *picknick/grilla* som 80 % eller fler har utövat. Man kan även se att det är 6 av aktiviteterna som inga kvinnor gör medan det enbart är två aktiviteter som inga män gör. Dessutom kan man se att *andra slags promenader* är den aktivitet som störst andel av både kvinnorna och männen uppgett att de gjort mer än 20 gånger under det senaste året.

6.2 Vilka friluftaktiviteter är viktiga för kvinnor respektive män och vilka egenskaper vill de att området de utövar friluftsliv i ska ha?

Tabell 6.1. Tabellen visar vilka aktiviteter som mer än 5 % av respondenterna anser är viktigast på vardagar.

Kvinnor	Procent	Män	Procent
Promenader av annat slag	34 %	Promenader av annat slag	17 %
Joggat/terrängsprungit	10 %	Joggat/terrängsprungit	13 %
Cyklat på vägar	14 %	Cyklat på vägar	8 %
<i>Promenerat med hund</i>	10 %	<i>Spelat golf</i>	8 %

I tabellen (se Tabell 6.1) ser man att det är fler kvinnor än män som tycker att *promenader av annat slag* och *cyklat på vägar* är viktigast, medan det är fler män än kvinnor som tycker att *joggat/terrängsprungit* är viktigast. Man ser även att det är en större andel kvinnor än män som tycker att *promenad med hund* är en viktig aktivitet och att en större andel män än kvinnor tycker att spela *golf* är en viktig aktivitet. Gemensamt för både kvinnor och män är att *promenader av annat slag* har varit den viktigaste aktiviteten för de flesta det senaste året.

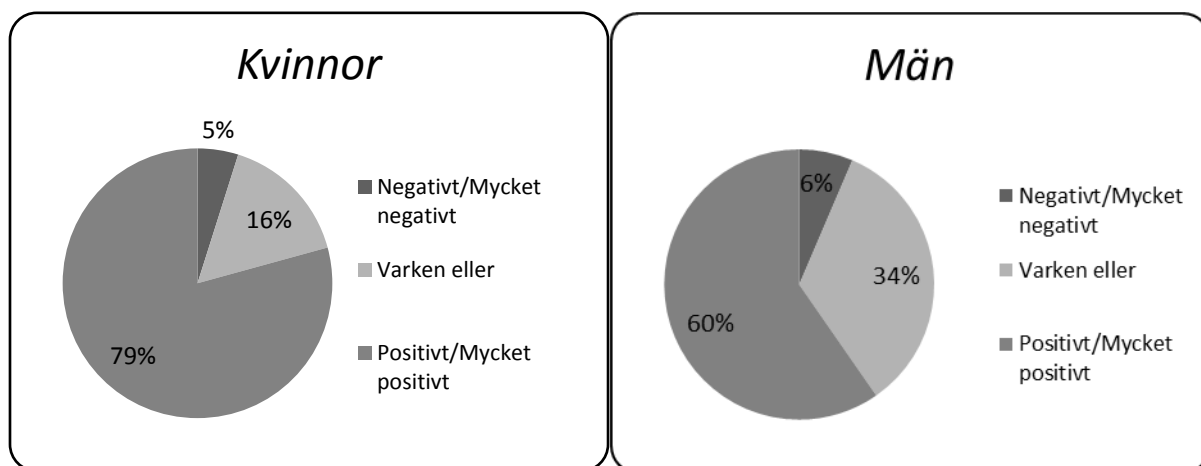

Figur 6.7. Figuren visar vilka anledningar respondenterna har uppgett till varför aktiviteterna från Tabell 6.1, är viktiga för dem.

Diagrammet (se Figur 6.7) visar att de tre anledningar som både störst andel män och kvinnor uppgett är att *utöva fysisk aktivitet*, *vara nära naturen* och *uppleva avkoppling*. Av dem som uppgett de tre anledningarna är den största andelen av respondenterna kvinnor. Det är endast två av anledningarna som en större andel män än kvinnor har angett och det är *umgås med familjen* och *komma bort från arbetet*.

I figur 6.8 till och med figur 6.17 nedan, visas om respondenterna anser att en rad påståenden gällande kvaliteter hos de områden som de utövar friluftsliv i, är positiva eller negativa.

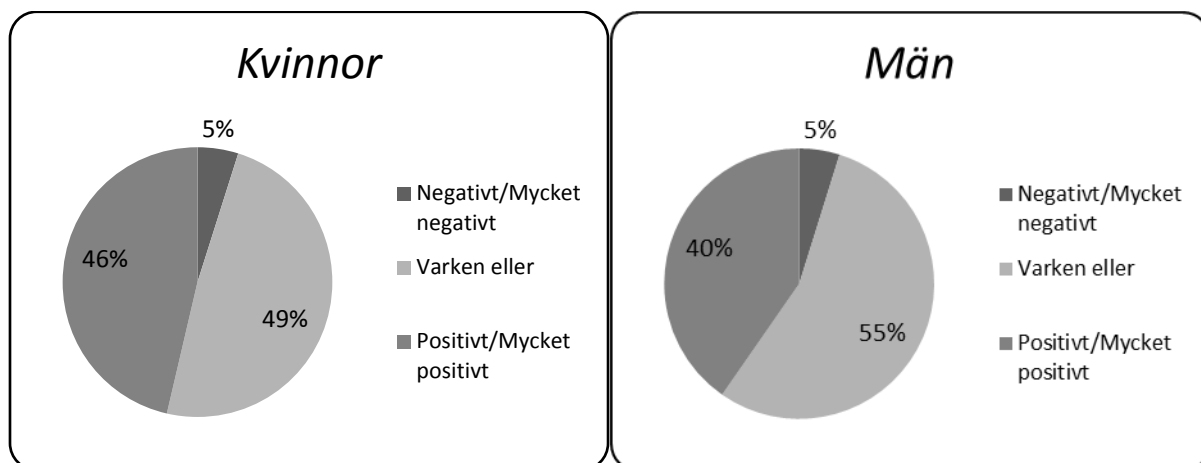
Påstående att ta ställning till: ”Att det finns iordninggjorda lägerplatser med toalett, soptunnor, eldstad, mm”

Figur 6.8 och 6.9. Figurerna visar hur många procent av kvinnor och män som anser att iordningställda lägerplatser är positivt eller negativt.

I diagrammen (se Figur 6.8 och 6.9) kan man se att det är större andel kvinnor än män som anser att det är positivt eller mycket positivt med iordningställda lägerplatser. Man kan också se att det är få av både kvinnorna och männen som anser att det är negativt eller mycket negativt med iordningställda lägerplatser.

Påstående att ta ställning till: ”Att det finns naturvägledning i form av guidade turer”

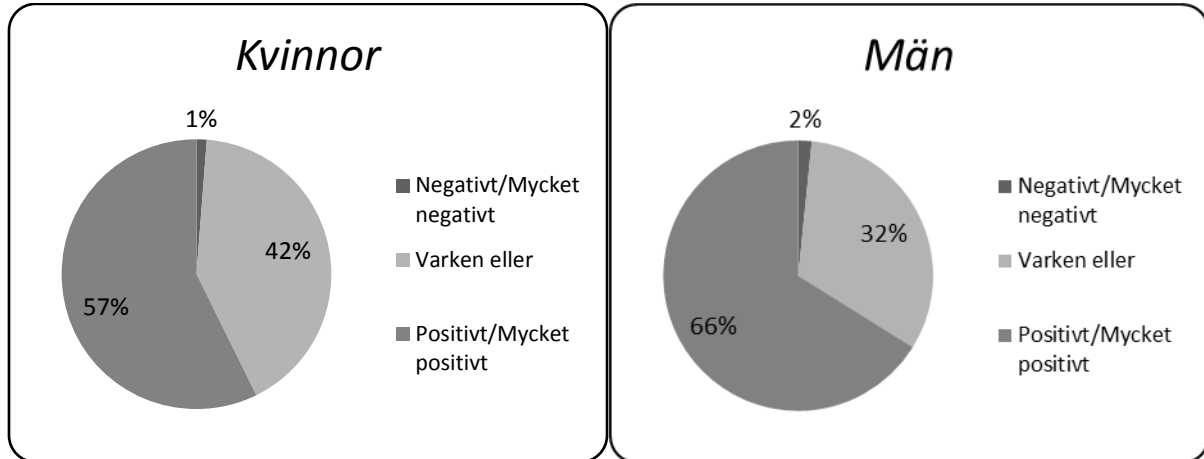

Figur 6.10 och 6.11. Figurerna visar hur många procent kvinnor och män som anser att möjlighet till guidade turer är positivt eller negativt.

I diagrammet (se Figur 6.10 och 6.11) kan man se att det är en något större andel kvinnor än män som tycker att det är positivt eller mycket positivt att det finns möjlighet att gå guidade

turer. Det är lika stor andel av både kvinnor och män som anser att det är negativt eller mycket negativt att det finns möjlighet att gå guidade turer.

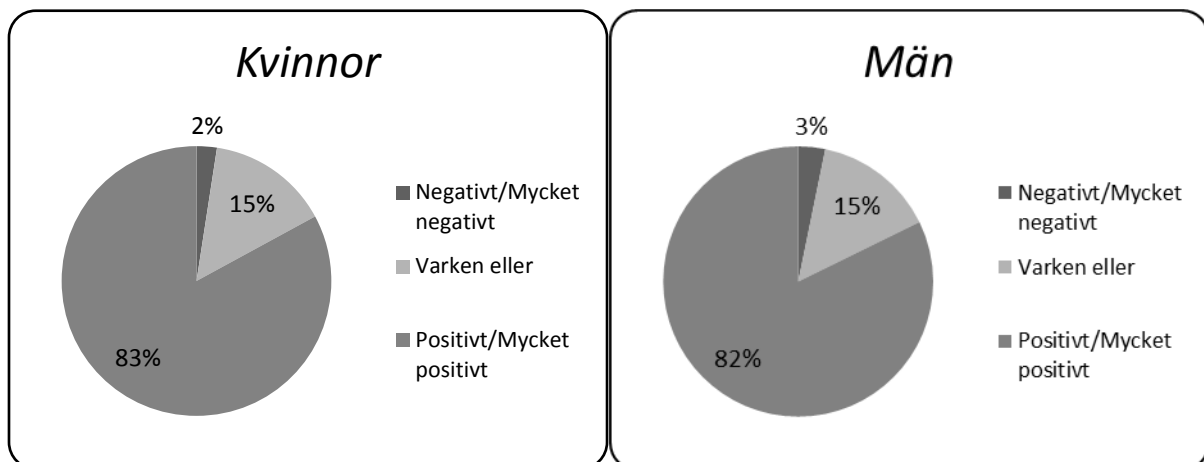
Påstående att ta ställning till: ”Att området har sällsynta växter och djur”

Figur 6.12 och 6.13. Figurerna visar hur många procent kvinnor och män som anser att sällsynta växter och djur är positivt eller negativt.

I diagrammet (se Figur 6.12 och 6.13) kan man se att det är en större andel män än kvinnor som tycker att det är positivt eller mycket positivt att det finns sällsynta växter och djur i området. Det är nästan ingen av varken kvinnorna eller männen som tycker att det är negativt eller mycket negativt att det finns sällsynta växter och djur i området.

Påstående att ta ställning till: ”Att området är obetydligt påverkat av människan”

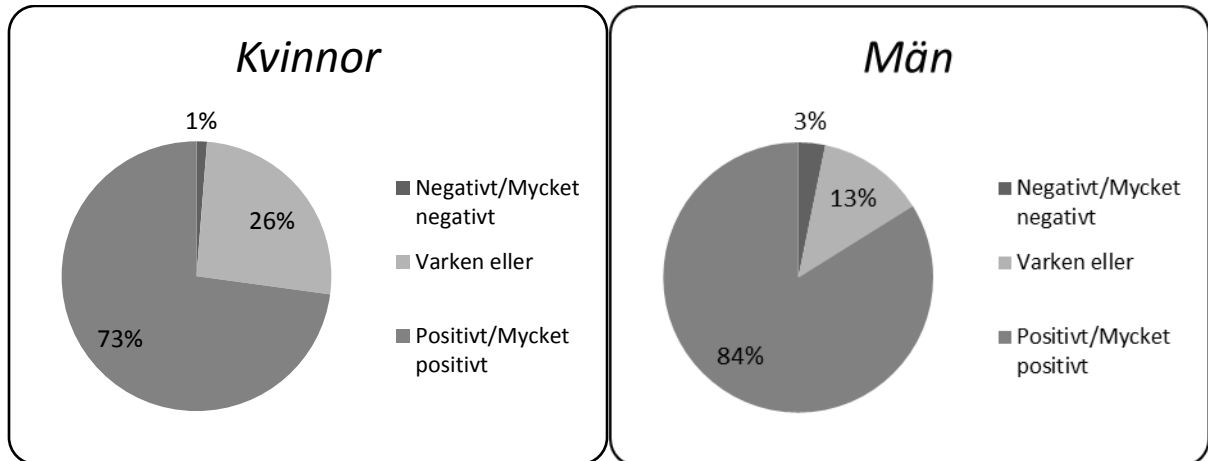

Figur 6.14 och 6.15. Figurerna visar hur många procent kvinnor och män som anser att naturområden som är orörda är positivt eller negativt.

I diagrammen (se Figur 6.14 och 6.15) kan man se att fördelningen mellan de tre svarsalternativen ser likadan ut för både männen och kvinnorna. De allra flesta kvinnor och

män tycker att det är positivt eller mycket positivt med områden som är obetydligt påverkade av människan.

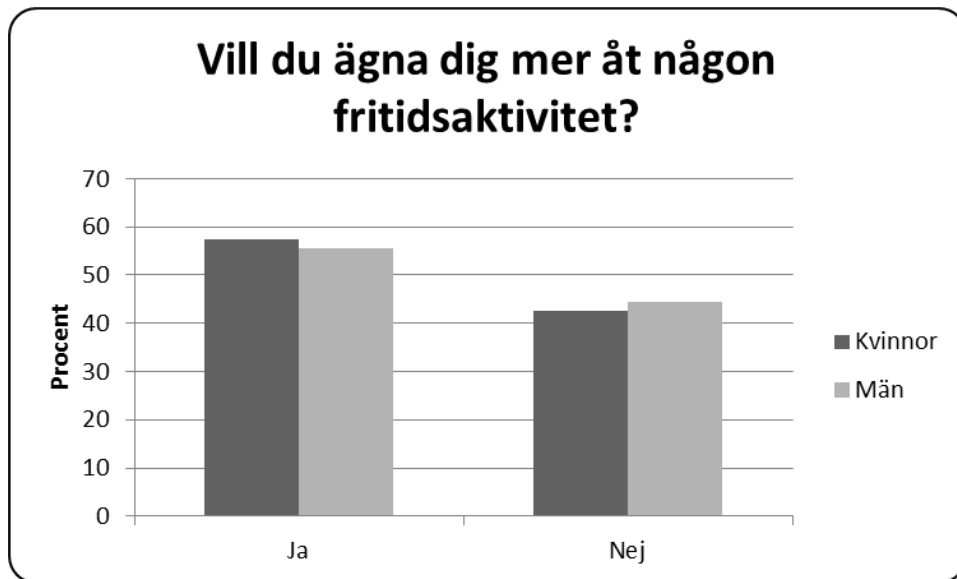
Påstående att ta ställning till: ”Att man kan förflytta sig långa sträckor utan att se hus, vägar eller andra besökare”

Figur 6.16 och 6.17. Figurerna visar hur många procent kvinnor och män som anser områden utan andra besökare är positivt eller negativt.

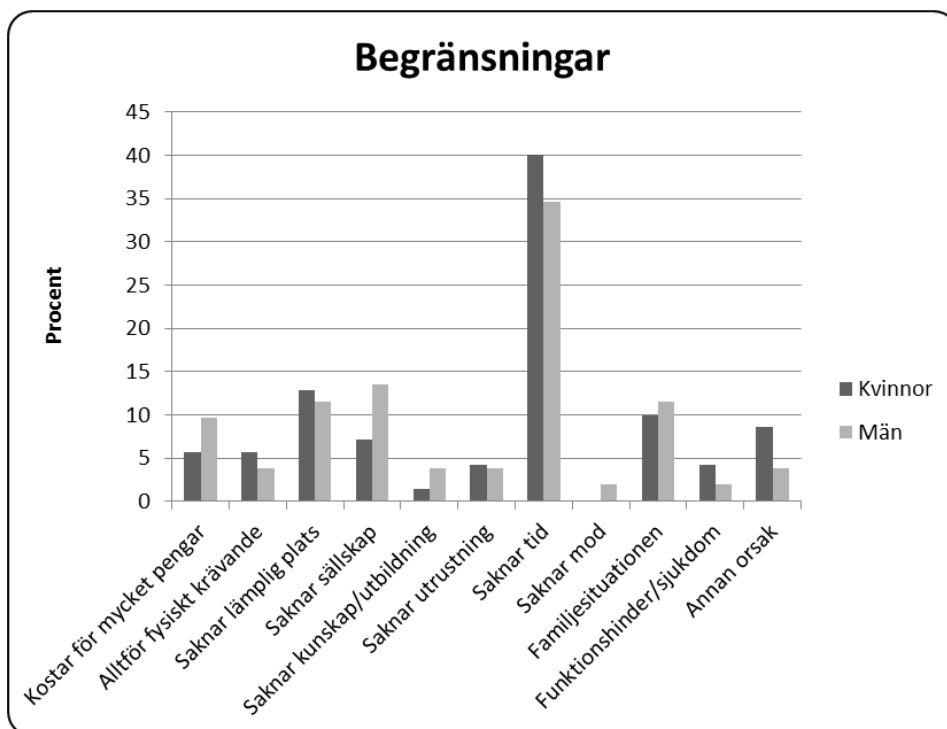
I diagrammet (se Figur 6.16 och 6.17) kan man se att det är en större andel män än kvinnor som tycker att det är positivt eller mycket positivt att man kan förflytta sig långa sträckor utan att se hus, vägar eller andra besökare. Det är nästan inga respondenter, oavsett om de är kvinna eller man, som har valt alternativet negativt eller mycket negativt.

6.3 Upplever män respektive kvinnor sig begränsade i sitt friluftsutövande och i så fall på vilket sätt?

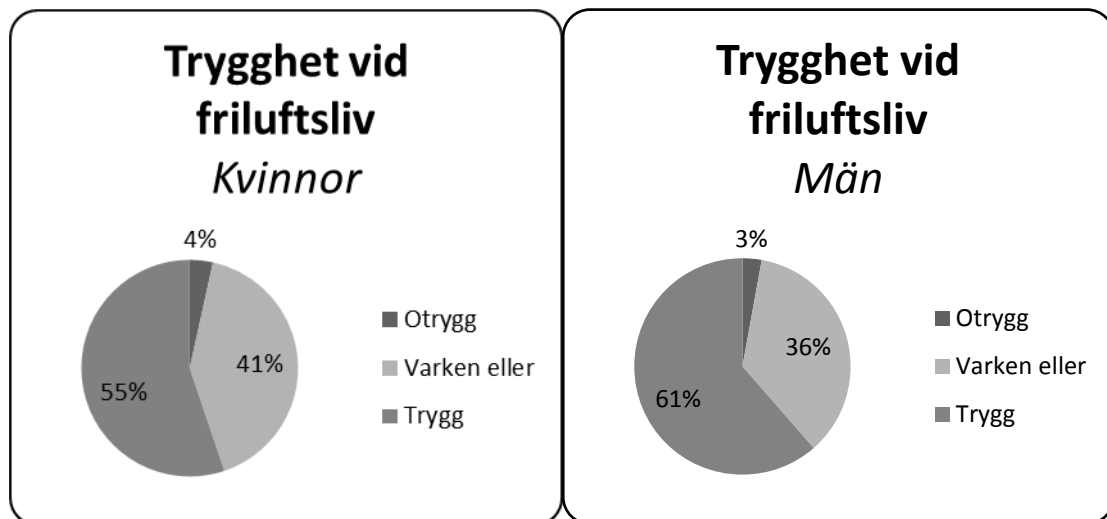
Figur 6.18. Figuren visar hur många procent kvinnor och män som vill ägna sig åt någon mer fritidsaktivitet än de gör idag.

I diagrammet (se Figur 6.18) ser man att över 50 % av både kvinnorna och männen skulle vilja utöva någon fritidsaktivitet mer än vad de gör idag.

Figur 6.19. Figuren visar hur många procent kvinnor respektive män som begränsas av de olika alternativen.

I diagrammet (se Figur 6.19) kan man se att överlägset flest personer begränsas av att de *saknar tid*, och att det är något större andel kvinnor än män som anser sig *sakna tid*. De anledningar som 10 % eller mer av både männen och kvinnorna begränsas av är dessutom *familjesituationen* och att de *saknar en lämplig plats*. Det är fler män än kvinnor som känner sig begränsade på grund av att de *saknar sällskap*, medan fler kvinnor än män är begränsade av någon *annan orsak* än de som anges i frågan.

Figur 6.20 och 6.21. Figurerna visar hur många procent kvinnor och män som upplever trygghet vid friluftsutövande.

I diagrammen (se Figur 6.20 och 6.21) kan man se att det är en liten andel av respondenterna som förknippar friluftsliv med otrygghet. Fördelningen av svaren mellan de båda andra kategorierna *trygg* och *varken eller* ser lite olika ut för män respektive kvinnor. Det är en större andel män än kvinnor som förknippar friluftsliv med trygghet, medan det är en större andel kvinnor än män som svarat *varken eller*.

7. Sammanfattning och diskussion

7.1 Genusmönster i Göteborgs tätortsnära friluftsliv

I resultatets diagram och tabeller kan man se att det både finns likheter och skillnader mellan kvinnors och mäns friluftsutövande i tätorten Göteborg. Här sammanfattas resultatet uppdelat på frågeställningens tre delar.

Den första delen av frågeställningen är: *Hur ofta är kvinnor respektive män ute i naturen på sin fritid och vilka friluftaktiviteter utövar de då?* Resultatet visar att kvinnor oftare är ute i naturen på vardagar än vad män är, men att män är aktiva inom fler av aktiviteterna än vad kvinnor är. De aktiviteter som 80 % eller mer av kvinnor utövar på vardagar är *andra sorters promenader, badat i hav/sjö, ströva i skog- och mark, solbada* och *picknick/grilla*. Det är endast de två förstnämnda av dessa aktiviteter som 80 % eller mer av männen utövar på vardagar.

Den andra delen av frågeställningen är: *Vilka friluftaktiviteter är viktiga för kvinnor respektive män och vilka egenskaper vill de att området de utövar friluftsliv i ska ha?* De fyra aktiviteter som över 5 % av kvinnorna tycker är viktigast är, uppräknat med början på den aktivitet som flest angett: *promenader av annat slag, cyklat på vägar, joggat/terrängsprungit, och promenerat med hund*. De aktiviteter som över 5 % av männen tycker är viktigast är, uppräknat med början på den aktivitet som flest angett: *promenader av annat slag, joggat/terrängsprungit, cyklat på vägar* och *golf*. När det gäller kvaliteter i de områden där respondenterna utövar friluftsliv är en större andel kvinnor än män positiva till att det finns *iordningställda lägerplatser* och *möjlighet till guidade turer*. Män är däremot mer positiva till att det finns *sällsynta växter och djur* och *att man kan förflytta sig långa sträckor utan att se hus, vägar eller andra besökare*. Både bland kvinnor och män anser de flesta att kvaliteten *orörd natur* är positivt.

Den tredje delen av frågeställningen är: *Upplever män respektive kvinnor sig begränsade i sitt friluftsutövande och i så fall på vilket sätt?* Det är drygt 50 % av både kvinnor och män som skulle vilja ägna sig mer åt någon friluftaktivitet än vad de gör idag, vilket innebär att de känner sig begränsade i sitt friluftsutövande. Det som begränsar både kvinnor och män mest är att de *saknar tid*. Denna orsak uppger över en tredjedel av både kvinnorna och männen. Det

är fler män än kvinnor som begränsas av att de *saknar sällskap* och att aktiviteten *kostar för mycket pengar*. Det är fler kvinnor än män som begränsas av att de *saknar lämplig plats* eller av någon *annan orsak*. Något färre kvinnor än män förknippar utövandet av friluftsliv med trygghet, vilket kan tolkas som att otrygghet är en begränsning för en större andel kvinnor än män.

7.2 Slutdiskussion

Om man jämför vårt resultat med det Haraldsson fick fram i sin studie (se avsnitt 2.5) kan man se stora likheter. Ett exempel på en sådan likhet mellan uppsatsens resultat och Haraldssons studie är att de aktiviteter som 60 % eller mer av både kvinnorna och männen i vår studie utövar (se Figur 6.3 och 6.4), är samma aktiviteter som svenskar enligt Haraldssons studie utövar ofta. Eftersom att vi anser att det är mer intressant att titta på aktiviteter som de allra flesta utövar har vi valt att titta på vilka aktiviteter som 80 % eller mer av respondenterna utövar. Det gör att de aktiviteter vi räknar upp i resultatet inte är precis samma aktiviteter som Haraldsson fick fram. Samtliga aktiviteter som 80 % eller mer av respondenterna i vår undersökning utövar på vardagar utövas av en större andel av kvinnorna än av männen. Även i Haraldssons studie är det en större andel av kvinnorna än av männen som utövar de vanligaste aktiviteterna.

Uppsatsens resultat visar alltså att det finns skillnader mellan mäns och kvinnors friluftsutövande i tätorten Göteborg. Detta skulle kunna bero på det som Näringsdepartementet säger i sin utredning Statens stöd till friluftsliv, nämligen att det finns en ojämlikhet mellan kvinnor och män när det gäller valet att ägna sig åt motion. (Näringsdepartementet 1999, s. 97-98) Vi tror att detta är en del av förklaringen, men vi tror även att när män och kvinnor får välja fritt utan att begränsas, väljer de delvis olika aktiviteter och tycker att olika saker är viktiga vid sitt friluftsutövande. Detta skulle kunna bero på den biologiska skillnaden mellan män och kvinnor, men även på de olika villkor som ofta gäller för män och kvinnor inom exempelvis familjeliv och arbetsliv.

Oberoende av vad skillnaderna mellan mäns och kvinnors tätortsnära friluftsutövande i Göteborg beror på, innebär skillnaden att kvinnor och män har olika behov för att deras friluftsutövande ska bli så bra som möjligt. Eftersom att utövandet av friluftsliv är positivt både för den fysiska och den mentala hälsan (Svenskt friluftsliv (u. å.)) är det alltså viktigt att

alla människors behov vid friluftsutövande tillgodoses. En förståelse för vad som skiljer män och kvinnors friluftsutövande åt är därför viktig att ha. Denna förståelse är viktig att ha vid kommunal planering för att kvinnor och män ska få möjlighet att utöva friluftsliv på lika villkor. Med anledning av detta har vi vid genomförandet av denna undersökning hela tiden haft kommunal planering i bakhuvudet. Något som framkommer i vår undersökning är att kvinnor i Göteborg känner sig mindre trygga än män när de utövar friluftsliv (se avsnitt 6.3). Att kvinnor upplever otrygghet gör att de begränsas i sitt friluftsutövande. Det är därför viktigt att ta hänsyn till detta när Göteborgs kommun planerar för friluftsliv (Emmelin, L. Fredman, P. Lisberg Jensen E. & Sandell K. 2010, s. 158-159). I Göteborgs översiktsplan står det att "Nya bostäder ska ha god tillgång till bostadsnära grönytor med tillfredsställande kvaliteter". (Stadsbyggnadskontoret 2009, *Del 1*, s. 73, 114, 118, 120) Med tanke på att en del av kvinnorna i Göteborg inte känner sig trygga vid friluftsutövande, skulle ett sätt att ge grönytor i anslutning till nya bostäder tillfredsställande kvaliteter kunna vara att satsa på belysning. Det här förslaget är ett exempel på hur resultatet av vår undersökning kan användas för att kommunal planering ska kunna bidra till jämlika förutsättningar inom friluftslivet och därmed en bättre folkhälsa.

Boverket har på uppdrag av regeringen tagit fram en vägledning som ska hjälpa kommuner vid planeringen av markanvändningen, för att kommunerna vid planerandet ska se till att utövandet av friluftsliv främjas så mycket som möjligt. (Boverket 2013, *Planera för rörelse*, s. 6) I denna vägledning nämns ingenting om skillnader mellan män och kvinnor vid friluftsutövande trots att sådana skillnader finns (Näringsdepartementet 1999, s. 97-98), och detta anser vi är anmärkningsvärt. Frånvaron av ett så viktigt område som genus i en myndighetsutredning om planering för friluftsliv visar på hur litet utrymme genusskillnader i friluftslivet får idag. Detta gör att vår undersökning är högt relevant, och ljus kastas på ett område som tidigare uppmärksammats allt för lite.

Friluftsliv kan ses både som en metod och ett mål. (Sandell 2011, s. 16- 17) I den här undersökningen har vi valt att se friluftsliv som en metod, eftersom att utövandet av friluftaktiviteter är hälsofrämjande. Friluftsliv är alltså en metod för att uppnå en god hälsa. Även om Sandell skiljer på friluftsliv som metod och friluftsliv som mål, anser vi att de båda perspektiven inte är helt skilda från varandra. Om man ser friluftsliv som en metod för att få bättre hälsa sätter man ju värde på friluftslivet som aktivitet, annars kan man ju lika gärna

välja att utöva något annat. Även i det motsatta fallet där en utövare ser friluftsliv som själva målet, sker både en fysisk och mental vinning som säkerligen varken är främmande eller ovälkommen för utövaren. Vi anser alltså att valet av synen på friluftsliv inte är helt självklar och att ett riktigare val kanske snarare är att se friluftsliv som en mer komplext sammansatt aktivitet som både ger njutning och hälsovinster.

8. Slutsats

Syftet med den här undersökningen är att beskriva genusmönster i tätortsnära friluftsliv. Uppsatsens resultat presenteras utifrån den tredelade frågeställningen och resultatet visar att friluftslivet i Göteborg delvis ser olika ut för kvinnor och män. För att kommuner vid sin planering av tätortsnära områden ska kunna tillgodose så många människors behov av friluftsliv som möjligt och i förlängningen gynna folkhälsan, är kunskapen om genusmönster vid tätortsnära friluftsliv väsentlig. Det finns inte så mycket forskning om detta ämne och därför önskar vi att fler studier av genusmönster i det tätortsnära friluftslivet görs. Kanske kan vårt initiativ väcka andras intresse för ett mycket viktigt och aktuellt forskningsområden.

Referenslista

- Boverket (2013a). *Om boverket*. <http://www.boverket.se/Om-Boverket/> [2013-12-13]
- Boverket (2013b). *Planera för attraktiva miljöer för fysisk aktivitet*. <http://www.boverket.se/planera/planera-for-fysisk-aktivitet/> [2013-12-13]
- Boverket (2013c). *Planera för rörelse – en vägledning om byggd miljö som stimulerar till fysisk aktivitet i vardagen*. Karlskrona: Publikationsservice.
- Denscombe, M. (2009) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Författaren och Studentlitteratur.
- Emmelin, L. Fredman, P. Jensen Lisberg, E. Sandell, K. (2010) *Planera för friluftsliv. Natur, samhälle, upplevelser*. Stockholm: Författarna och Carlssons Bokförlag.
- Esaiasson, P. Gilljam, M. Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (2012) *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Vällingby: Norstedts Juridik.
- Folkhälsomyndigheten (2014). *Folkhälsans utveckling*. <http://www.folkhalsomyndigheten.se/amnesomraden/livsvillkor-och-levnadsvanor/folkhalsans-utveckling/> [2014-01-04]
- Forsberg, G. (2003) *Genusforskning inom kulturgeografien – en rumslig utmaning*. Stockholm: Högskoleverket.
- Fredman, P. Karlsson, S-E. Romild, U. & Sandell, K. (red) (2008d) *Vad är friluftsliv?* Delresultat från en nationell enkät om friluftsliv och naturturism i Sverige. Forskningsprogrammet: Friluftsliv i Förändring, Rapport nr. 4.
- Fredman, P. Stenseke, M. Sandell, K. & Mossing, A. (2013). *Friluftsliv i förändring. Resultat från ett forskningsprogram. Slutrapport*. (Friluftsliv i förändring: Rapport nr 27).
- Frohm, G. Rosén, B. & Söderhorn, T. (1975). *Friluftsliv*. Uddevalla: Rabén & Sjögren.
- Glantz, M. Grahn, P. & Hedberg, P. (2011) Tätortsnära friluftsliv. I Brügge, B. & Glantz, M. & Sandell, K. (red.) *Friluftslivets pedagogik. En miljö- och utomhuspedagogik för kunskap, känsla och livskvalitet*. Stockholm: Liber, ss. 171-198.
- Göteborgs Stad (2013) Välkommen till Statistik Göteborg! <http://www4.goteborg.se/prod/G-info/statistik.nsf> [2013-12-10]
- Hagberg, LA. (2012). Bör samhället satsa på friluftsliv? *Socialmedicinsk tidskrift*, (3/2012) ss. 277-279.
- Haraldsson, A-L. (2012). *Könstraditioner och det ”nya” friluftslivet* (Forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring: Rapport 22). Karlstad: Karlstad Universitet.

- Isberg, R. Tordsson, B. (1991) *Friluftsliv*. Stockholm: KFUK-KFUMs scoutförbund.
- Lindgren, B. (2007). Friluftslivets hälsovärden. I Naturvårdsverket (red.) *Kunskapen om friluftslivet. – En tanke medja om framtida forskning och kunskap om friluftsliv*. ss. 21-22 <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-5698-0.pdf> [2013-11-28]
- Miljödepartementet (2001). *En samlad naturvårdspolitik* (Skr 2001/02:173) Stockholm: Regeringskansliet.
- Miljödepartementet (2010). Framtidens friluftsliv (2009/10:238). Stockholm: Regeringskansliet.
- Miljödepartementet (2012). Mål för friluftslivspolitiken (2012/13:51). Stockholm: Regeringskansliet.
- Nationalencyklopedin (2013). Friluftsliv. <http://www.ne.se/sve/friluftsliv> [2013-11-20]
- Naturvårdsverket (2013a). *Kommunal friluftsplanning för stöd av vägledning* <http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Friluftsliv/kommunal-planering/> [2013-12-12]
- Naturvårdsverket (2013b). *Politik som stödjer friluftslivet*. <http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Friluftsliv/Politik-som-stodjer-friluftslivet/> [2013-12-13]
- Naturvårdsverket (2013c). *Samordning av friluftslivet*. <http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Friluftsliv/Politik-som-stodjer-friluftslivet/Samordning-av-friluftslivet/> [2013-12-12]
- Naturvårdsverket (2013d). *Tätortsnära friluftsliv*. <http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Friluftsliv/kommunal-planering/Tatortsnara-friluftsliv/> [2013-12-12]
- Näringsdepartementet (1999). *Statens stöd till friluftsliv och främjandeorganisationer* (Regeringens proposition 1999:78). Stockholm. Regeringskansliet.
- Patel, R. & Davidson, B. (2003) *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Quennerstedt, M. Öhman, M. & Öhman, J. (2011) Friluftsliv, hälsa och livskvalitet. I Brügge, B. & Glantz, M. & Sandell, K. (red.) *Friluftslivets pedagogik. En miljö- och utomhuspedagogik för kunskap, känsla och livskvalitet*. Stockholm: Liber, ss. 199-212.
- Sandell, K. (2011). Från naturliv till friluftsliv. I Brügge, B. & Glantz, M. & Sandell, K. (red.) *Friluftslivets pedagogik. En miljö- och utomhuspedagogik för kunskap, känsla och livskvalitet*. Stockholm: Liber, ss. 7-24.
- Sandell, K. & Sörlin, S. (2008). Inledning. I Sandell, K. & Sörlin S. (red.) *Friluftshistoria. Från härjande friluftsliv till ekoturism och miljöpedagogik*. Malmö: Carlsson Bokförlag, ss. 10-15.

SAOL hist-databas (u.å.). *Friluftsliv*.

http://spraakdata.gu.se/saolhist/saolhist_avancerat.phtml?lemma=friluftsliv&fr=a&till=%F6%F6&finns%5B%5D=SAOL01&finns%5B%5D=SAOL06&finns%5B%5D=SAOL07&finns%5B%5D=SAOL08&finns%5B%5D=SAOL09&finns%5B%5D=SAOL10&finns%5B%5D=SAOL11&finns%5B%5D=SAOL12&finns%5B%5D=SAOL13&submitbn=Tabell. [2013-11-15]

SCB (2011). Fortsatt stor ökning av befolkning i tätorter. (Pressmeddelande från SCB 2011:161)

Schantz, P. (2004) Bakgrund. I Schantz, P. & Silvander, U. (red.) *Forskning och utbildning inom friluftsliv. Utredning och förslag*. Stockholm: Friluftsförbundet i Samverkan.

SFS 1998:808 *Grundläggande bestämmelser för hushållning med mark- och vattenområden*. Stockholm: Justitiedepartementet.

SFS 2010:2008. Förordning om statsbidrag till friluftsförbundet. Stockholm: Justitiedepartementet.

SNA (2010) Tätort. http://www.sna.se/webbatlas/kartor/text/definition_orter.html [2013-12-10]

Socialdepartementet (2002). *Mål för folkhälsan* (Regeringens proposition 2002/03:35). Stockholm: Regeringskansliet.

Stadsbyggnadskontoret (2009a). *Översiktsplan för Göteborg. Del 1. Utgångspunkter och strategier*. <http://goteborg.se/wps/wcm/connect/d1f790ad-263d-4a42-ad8f-8777f65a094c/Del1.pdf?MOD=AJPERES> Göteborg: Göteborgs Stad

Stadsbyggnadskontoret (2009b). *Översiktsplan för Göteborg. Del 3. Riksintröset, miljö- och riskfaktorer*. <http://goteborg.se/wps/wcm/connect/d047b372-791f-43e6-8194-126866fd913e/Del3.pdf?MOD=AJPERES> Göteborg: Göteborgs Stad.

Sundberg, M. & Öhman, J. (2008). Hälsa och livskvalitet. I Sandell, K. & Sörlin S. (red.) *Friluftshistoria. Från härjande friluftsliv till ekoturism och miljöpedagogik*. Malmö: Carlsson Bokförlag, ss. 102-117.

Svenskt friluftsliv(u.å.). *Mer friluftsliv - fakta om friluftslivets positiva effekter*. http://www.friskinaturen.org/media/fakta_merfriluftsliv.pdf [2013-12-16]

Ylander, H. (u.å.) *Urbanisering och tätortsutveckling i Sverige*. http://www.scb.se/statistik/MI/MI0803/2000I02/MI03SA9301_06.pdf [2013-12-10]

Muntliga källor

Eldér, E. Doktorand vid avdelningen för kulturgeografi, Göteborgs Universitet. *Praktisk introduktion till kvantitativ metod och statistik. Tillfälle 2*. [2013-10-17]

Bilaga

Se medföljande PDF-dokument.